

KOSSUTH CZEGLÉDI SZOBRÁNÁL.

A czeplédi Kossuth-szobor leleplezési ünnepélyére írta SZABOLCSKA MIHÁLY.

Nem itten születél, nem itten ringatott
A dajkáló nóta,
De nekem úgy tetszik, a hogy itt állsz, mintha
Hazajöttél volna!
Sohse laktál itten, de a szűz magyar föld
Kellős közepébe!
Érzem, hogy ez itt a Kossuth Lajos földje,
Kossuth Lajos népe!

Ez a föld az, melynek minden porszeme tán
Legjobbán megértett,
Ennek a népnek a szabadságra vágyó
Lelke termett téged.
Jobbágy énekelte, az ég megértette
Sok keserűségünk . . .
És szólt a jó Isten: «nesztek a szabadság!»
S Téged adott nekünk!

Mikor te születél — csak egy rövid század
Telt még el azóta. —
Magyarország földjén nem volt már virág, csak
Őszi hervadóba.
Ám pusztáink felett, fönt a Hadak útján
Egy új csillag támadt:
Fénylő csillaga egy ébredező, szabad,
Új Magyarországnak!

De ki zengheti meg a te történeted
Olyan csoda-szépén,
Mint a hogy megélted, s a hogy él örökké
Milliók szívében?
Im én elfogódom, — közel igézeted
Megejtí szívünket, —
Csak áldani tudom az Istent, hogy Veled
Megáldott bennünket!

Mi imádkozni is, apánk ajakáról,
A neveddel kezdtünk.
Honfi bánatunktól szívünk ha kicsordult,
Téged emlegettünk!
Ha az ég nézünk, vágy fakadt a lelkünk
Titkos sohajából:
Bárcsak üzenél a bujdosó csillagtól,
Költöző madártól!

E halvány időkben a mi dalunk még csak
Sírni tud utánad,
Hanem ha letörli könyünket majd egy új.
Diadalmas század,
Ha vetésid nyomán érvé piroslik
A szabadság magja:
Az lesz majd az a kor, mely a te nagy voltod
Visszaragyogtatja!

Tündöklő szárnyait a te dicsőség
Akkor bontja majd ki,
Mikor egy szabad nép méltóbb ünnepéből
Nem hiányzik senki.
Mikor Budavárán, Mátyás palotáján
S kunyhók ablakából:
Magyar honszerelmünk tisztább napugára
Egyformán kilángol! . . .

... Majd akkor írják, regeképen,
— S ez, ez lesz csak a te dalod! —
Hogy volt idő, mikor ez a nép
Halott volt, dermeteg halott.
S az idők teljességén akkor,
Felettünk megzendül az ég . . .
S egy új eget, új földet kezdő,
Egy szent, egy holtakat ébresztő,
Bübbajos szózat hallaték!

Es fagy felolvadt, dermedés szűnt,
A merre e szó hallatott.
És talpra állt — csodák csodája! —
Verem sírjából a halott.
Magyarország minden göröngye
Megmozdult e szó hallatán . . .
Seregek nőttek, hadak keltek:
A esatákba dalolva mentek —
S mind : a neveddel ajakán!

Jobbágy, nemes azzal tanulta
Az egyenlőség szent tanát:
Hogy egyformán odadta életét,
Védvén egyenlőn a hazát!
Hitágazatuk is csak egy volt,
Csak az egy hazaszeretet;
S egy szent igéjük, hogy : előre!
De üdvözülten vitték tőle
A mennyországba — nevedet!!

S még akkor is, mikor legyőzték
Az ármány és rabszolgahad;
S ravatalára az egész nagy
Csillagos égbolt rászakadt:
Te akkor is, nagy éjszakáján
Égtél egyetlen csillaga . . .
Védvén jogunkat a világban,
S hirdetve a nagy éjszakában:
Hogy megvirrad még valaha!

Igen, megvirrad már, népem Messiása,
Megperczent a hajnal.*
Mit örök törvényül hirdettél világá
Jóslatos szavaddal!
Nyugaton lefelé száll a nap . . . hoz nekünk
Új reményt holnapra . . .
Nem érted-e hazám, hogy zeng körülöttem
Az Idők szózatja?!

Megérted, tudom én! Isten keze védi
Kossuth, a te néped . . .
Lesz még egyszer ünnep, mikor emelt fővel
Állhatunk elébed!
«Csak szabad nép lehet boldog nép» Te mondad,
— S eljön még a napja,
Mikor úgy ünneplünk : boldogan, dicsően,
Népem édes apja!

... Oh ez a tér nekem külön is szent helyem,
Emlékim oltára:
Az én édes apám . . . Ő is itten lett a
Kossuth katonája! . . .
Szíve örömeiből, sírjában is, tudom
Virág nő felette:
Hogy én itten most a Kossuth Lajos nevét
Nótába szöhettem, s áldhattam helyette!

KOSSUTH LAJOS IFJUSÁGA.

Saját följegyzéseiből.

Iskoláztatásom s neveltetésem egész lefolyása
alatt ennek minden költségeiről édes jó atyám
nem csak a szükségesség, hanem azon túl is a
kényelmes, sőt irti ellátásig gondoskodott, még
ha az megerőltetésébe, áldozatába került is; az
iskoláztatásom kívül még idegen nyelvekre is
külön mesterek által tanított társamtól sem kímélte
a költséget; németül, francziául már gyermek-
koromban megtanultam, még zenére is tanítat-
tott. Édes atyám gondoskodásáról szólva, me-
gerőltetést említettem. És ez igaz; mert ámbár
atyám mint hírneves ügyvéd szép jövedelemmel
bírt, s azonkívül nemzetségem ősi fészkében
(Kossuton Turóc-megyében) szülei (Kossuth Pál
és Benyiczky Zsuzsanna, ki Benyiczky Péter és
Pronay Éva leánya volt) majd ismét nagybátyja
(Kossuth Sámuel) után esinos vagyont örökölt,

* Hortobágyi emberektől tanultam ezt a kifejezést. A hajnal köz-
ledését jelképelem vele, mint a hogy a régi őrösök «megperczenesé» — a
XI-es számmal — jelezték az óra ütését.

de azon baleset érte, hogy a francia háború
alatt egy Friedmann nevű pataki nagykereskedő-
nek, ki a hadsereg számára élelmiszerek szállí-
tására vállalkozott, atyám igen tetemes pénz-
összegét adott kölcsön. Friedmann (hibáján kívül)
a devalváció nyomása alatt belebukott a vállá-
latba s atyám egész tőkéjét elvesztette; rezig-
nációval türe a csapatát, de soha sem bírta ki-
heverni; s nekem azt szokta volt mondani:
«vagyont nehezen hagyhatok reád, de nevelte-
téted költségeit, ha mibe kerül is, nem kímélem;
módot nyujtok reád, hogy magad kiképezhesd,
igyekezz hasznát venni, hogy az élet viharai
közt saját magad lábán megállhassál.» Én igye-
keztem atyám jószágának hasznát venni. Atyám
1800-ban nősült, én 1802-ben születtem.

Atyám Monokról Liszkára költözött, hol
néhány évig együtt lakott ottani birtokos anyai
nagyatyámmal, Tyrtingi Wéber Andrással (az
«eperjesi mészárszék» egyik martirijának utódjá-
val). Őt vagy hat éves koromban egyenesen az
én neveltetésemre való tekintet arra határozta
atyám, hogy hazát vegyen Újhely városában s
oda tegye át lakását. Ott kezdtem iskolába járni.
Két évig a «norma» (állami) iskolában tanul-
tam. Tanítóm Nováky, derék magyar ember volt,
soha sem láttam másképp, mint térdig érő magyar
mentében, zsinórövel derekán. Tőle tanultam
olvasást, írást, elemi számtant, latin gramma-
tikát, egy kis földleírás (Magyarországot ver-
sekbe foglalva a «Kistükör»-ből), s egy kis ma-
gyar történelmet. Aztán négy vagy öt évig a
kegyesrendiek újhelyi gimnáziumában folytat-
tam tanulmányaimat. Halálával emlékszem vissza
derék piarista tanítóimra s nagyrabecsüléssem
adóját rovom le irántuk, midőn a tisztelet érte-
tével említem meg, hogy mindannyian magyar
érelmü derék hazafiak voltak s annyira távol
a szektárius vakbuzgóságtól, hogy nemcsak ki-
váló gonddal távol tartottak mindentől, a mi a
példák iránt fogékony ifjú kebelre eltérítő hatás-
sal lehetett volna, de sőt a gimnázium derék
igazgatója maga figyelmeztette atyám, hogy
immár ideje az evangélikus egyház hitvallására
való szakszerű oktatásomról gondoskodni.

Elvégezvén a gimnázialis tanfolyamot, atyám
az eperjesi evangélikus kollegiumba vitt fel,
újólág ural módon gondoskodva ellátásomról.

Először Stinner kapitánynál, Eperjes városa
főerdőfelügyelőjénél; utóbb Greguss Mihály
tanáronál (Greguss Gyula és Ágost atyjánál)
voltam szállva, ki akkor lett egy németországi
egyetemről Eperjesre a bölcselmi és természet-
tani tanszékre meghíva. Ő a kollegiumban lakott
s akkor még nőlen lévén, két feles szobával
rendelkezhetett, melyeknek egyikét Szirmay
Hugó, másikát én foglaltuk el, s mindhároman
együtt dr. Krieger-nél, Eperjes legkitünőbb
orvosánál étkeztünk, ki a kollegium átelében
lakott. Greguss tanár emlékének végtelen sokkal
tartozom. Atyám úgy egyezett vele, hogy a köz-
tanórákon kívül magánoktatásban is részesít-
sen; s ennek köszönhetem színt-javát annak,
a mit akkor tanultam. Magánlag sokkal tágabb
körre terjesztette ki tudományos oktatásait,
mint a közórákon teheté; ő válogatta meg olva-
sókönyveimet s a mint így hárman együtt olva-
gatánk, kérdéseimre adott feleleteivel világot
gyújtott agyamban s élményeinek és tapasztala-
tatainak érdekes elbeszéléseivel s hozzájuk kötött
oktatásaival ő ismertette meg velem a gyakor-
lati életet. Együtt tettünk hosszú sétákat, kirán-
dulásokat Eperjesnek egy történelmi, mint ter-
mészetrázi tekintetben nagyon érdekes vidékén;
melyekről mint még mézzel, viaszszal, úgy én —
hála utmutatásainak, magyarázatainak, ismere-
tekkel megrakodva tértem haza. Szokásom volt
ezeket jegyzékbe venni, mit ő aztán újabb ma-
gyarázatok kíséretében kijavított. Nemcsak taní-
tóm, de nevelőm is volt. Még vivni is ő tanított
először; mint a német egyetemi «Burschok»
átalában, a vitort rendkívül ügyesen kezelte.
Ezeken kívül folytattam külön mesterektől a
zene és francia nyelv tanulást s tanleczkéket
is vettem.

Édes atyám soha sem mulasztotta el a nyil-
vános vizsgáknál jelen lenni; maga vitt haza
a szünidőkre; talán nem követek el szerény-
telenséget, ha megemlítem, hogy alkalmat adtam
az iskolai hatóságoknak atyám szerencsekívá-
natokkal elhalmozni. Azoknál a vizsgáknál néha
nem épen szokásos jelenetek fordultak elő; de
ez senkit sem érdekelhet; emmagamat sem
érdekel. «Vanitatum vanitas.»

Bevégezvén Eperjesen tanulmányaimat,
1817/8-ban jogot menten tanulni Sáros-Patakra.
Tanárom Kövy Sándor volt, hírneves magyar
jogász; nem hiszem, hogy akkoriban az elméleti
magyar jogot valaki jobban tudta volna, mint ő;
kézikönyvét latin nyelven adta ki, de előadásait
magyarul tartotta, már hogy magyarul! illetén
formán: «celebrál egy antenátus egy pignust»
vagy: «a perennalis fassio néha valet, néha
nem valet; Nobilissime Domine N. N. (erre a
Nobilissimus N. N. levette a kalapját) mondja
el, mikor valet és mikor nem valet.» De ezzel
a gyönyörű magyarsággal töléssel öntötte az
ember fejébe a jogtudományt. Lehetetlen volt
meg nem tanulni. Nekem, meg Dercsényinek
mindjárt az első félévi vizsga alkalmával, miután
még abból is kifagatott, a mit még nem tani-
tott, de mi könyvből már megtanultak, a vizs-
gán jelen volt felügyelő hatóságához fordulva
azt a bókót tette, hogy: «ez a két fiatal ember
itt jobban tudja a törvényt, mint az egész királyi
tábla, melyet holmi tudatlan prelátusokból,
bárókból, viczispányokból szednek össze a nél-
kül, hogy megexaminálnák, mind a kettő stante
pede bizvást elmehetne Perszonálisnak.»

Bevégezvén iskoláimat, egy pár törvénykezési
időszakon át, megyei gyakorlat végett atyám
mellet maradtam, a kinek terjedt ügyvédi mun-
kaköre volt; majd kerületi táblai gyakorlat
végett egy évet töltöttem Kardoss ügyvéd oldala
mellett Eperjesen, aztán Pestre mentem «jurá-
tusnak». Atyám többek közt báró Vécsey Miklós
szathmári főispán szeptemvir vejének, gróf Török
Józsefnek is rendes ügyvédje volt; ez összeköt-
tetés folytán kerültem Vécsey szeptemvirhez, a
kinél nagy ural dolgom volt, de kevés jogászi
gyakorlatom, néhány hónap mulva tehát átmen-
tem (volt zempléni alispán) Szentandrás Hor-
váth Tamás, kir. táblai előadó bíróhoz, még
pedig nem is mint irnok, hanem egyszerre mint
«expeditor.» Ez akkor nagy erkölcsi felelő-
séggel járó s a perlekedőkre nézve nem csekély
fontosságú állás volt: mert a felebbezett pereket
csak kivonatokban adták elő a «referens» bírák
s azokat a kivonatokat expeditoraik készítették.
Hát biz ez amolyan 18—19 éves fiatal emberre
nézve, mint én akkor voltam, nehéz állás volt,
tömérdek nappali-éjjeli munkával járt, hanem
végtelenül becses gyakorlati iskola volt, s a
mellett tisztességes jövedelmet is biztosított
elannyira, hogy ha édes jó atyám egyszer-
másszor pénzt küldött vagy ajánlott, azt köszö-
netem mellett mindig azon kijelentéssel utasi-
tottam vissza, hogy nincsen segítségem szük-
ségem.

Az ügyvédi szigorlatot «kitünő» (praeclarum)
jelvényvel 1822-ben tettem le (ha nem koráb-
ban); szándékom volt királyi táblai ügyvéd
lenni, meg is kíséreltem egy kis ideig, de a
«kezdet küzdelme» nem igen kedveztek szán-
dokomnak, tehát felhagytam vele, haza mentem
Zemplénbe, beléptem a közéletbe s az 1825-ki
követválasztásban már tevékeny részt vettem.

HÁROM KIADATLAN KOSSUTH-OKMÁNY.

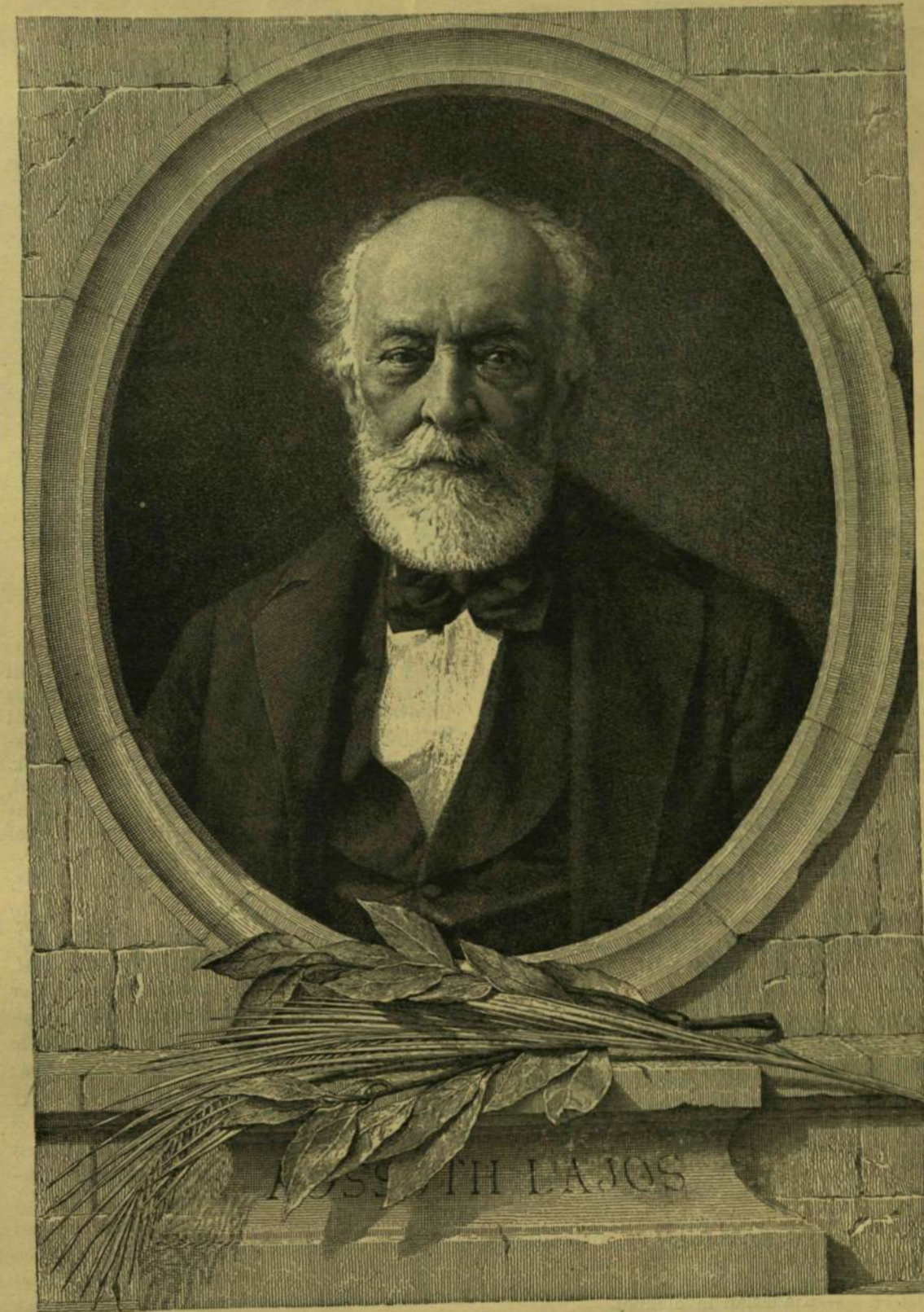
Kossuth életrajzához még három okmányt
mutatunk be a Vörös-féle gyűjteményből. Az
első Kossuth iskolai bizonyítványa az eperjesi
gimnáziumban töltött éveiről. Ennek egyik
adata Kossuth születési helyét a zemplén-
megyei Nagy-Kázmérra teszi, a Kazinczy által
híressé lett helyre, — azóta azonban, mint tud-
juk, kétségtelenül meg van állapítva, hogy Kos-
suth születési helye nem itt, hanem Monokon
van. A másik két okmány Kossuth életének köz-
vetlenül ezt követő szakára, Eperjesen folytatott
ügyvédi gyakorlatára, letett ügyvédi esküjére
vonatkozik.

I.

Kossuth Lajos iskolai bizonyítványa.
Kelt 1819 július 5-én Eperjesen.

Öt rovatra van osztva. Az első rovatban elő
van adva, hogy Kossuth Lajos nagy-kázméri,
zempléni születés, 17 éves, ág. ev. hitvallású,
jól érti a német nyelvet is.

A következő rovat megjegyzi, hogy Kossuth
1816 szeptemberében jött a sátoralja-újhelyi
gimnáziumból és a rhetori klassziszba iratkozott

KOSSUTH LAJOS.

Doby Jenő 1893 évi rézmetszete.

be, melynek osztályait rendszeresen járta, megsza-
kítás nélkül s kitünő osztályzattal végezte, külö-
nösen az irodalomból és az erkölestanból, úgy
hogy 1817 július 2-án nyilvánosan átbocsátat-
tatt a filozófia-theologiai osztályba.

Harmadik rovat. Itt két év alatt mindent hall-
gatott kivéve a theologiai morált és pedig ren-
des módon, olykor megszakadt szorgalommal,
de azt bőven helyreépítolva.

Hallgatott pedig: mathezist, tapasztalati lé-
lektant, logikát, metafizikát, természettant, Ma-
gyarország történetét, egyháztörténetet, Európa
és Magyarország statisztikáját, köz- és nemzet-
közi jogot, etnikát, politikát, paedagógiát, böl-
csészet-történelmet. Mindezekben, valamint a
helyes latin fogalmazásban jó osztályzatot
nyert.

Az «eltávozott» rovatban azt találjuk, hogy
a tudományok encyclopaediájában: eminentia
e primis.

Erköles: eminens.
Aláírva: Mayer András, rektor és igazgató-
tanár. Greguss Mihály.

II.

Kardos Samu eperjesi hítes ügyvéd bizonylata
1821 június 27-ikéről.

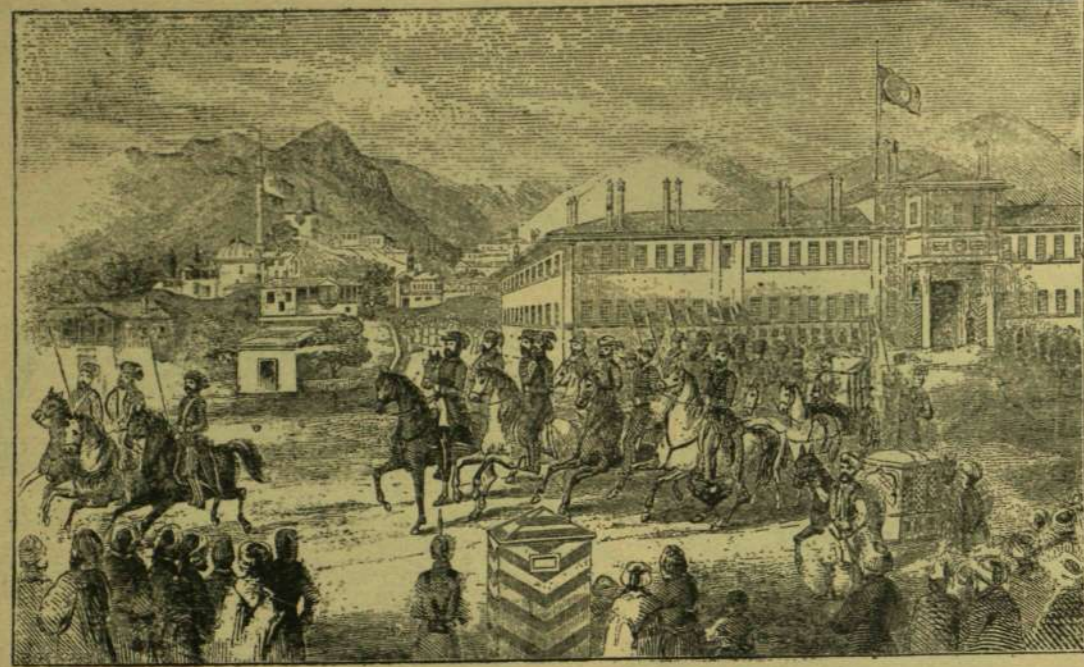
«Hogy Udvardi Kossuth Lajos nemes ifjú
négy törvénykezési szakot nálam mint segéd
(amanuensis) dicsőretére végezt, hogy különö-
sen a jogi praxis megszerzésében igen szorgal-

mas volt és úgy szolid és békés magaviseleté-
nél, valamint különös szellemi adományainal
fogva, nemkülönben szabatos fogalmazása miatt
különös ajánlatra érdemes legjobb hitem sze-
rint bizonyítom és elismerem.»

III.

Kossuth Lajos ügyvédi diplomája.

«Mi első Ferencz . . . stb. stb. Adjuk tudtára
mindeneknek, hogy alább irt évben, hónapban,
napon és helyen hívünk Tekintetes Udvardi
Kossuth Lajos királyi személyünkön előt meg-
jelenve, királyi jóakaró rendeletünkhez képest
nevezett királyi személyünkön, valamint kö-
vetkező hiveink által ú. m. Tekintetes Visontai
Kovács József és Horgosi Kárász Miklós által,
mindkettő kir. tanácsos és bírói táblánk főnökei,
a maga módja szerint az ügyvédi hivatáshoz
megvizsgáltatott és jogi tudományának és kép-
zettségének kitünő (praeclaro) jelét adván, azt
az esküt is, melyhez minden procurátorainknak
és ügyvédeknek általános határozataink érte-
lében kötvé kell lenniök, letette e szavakban:
«Én Kossuth Lajos esküszöm az élő Istenre,
hogy minden perlekedő félnek, ki ügye vitelére
és képviselőre fölker, minden ügyben mig azt
magamra vállalom a nélkül, hogy bárkit, gaz-
dagot vagy szegényt visszautasítsak, a nélkül,
hogy az ellenféllel összeajátsszam, féltetve
annak kérelmét, ígérteit, kedvezését, félelmét,
szeretétét és gyűlöletét Isten és annak igazsága

KOSSUTH ELINDULÁSA KIUTAHÁBÓL.

1851. évi rajz után.

szert, az ország törvényes szokásai szerint megillető díjért híven és igazán szolgálók és segítők tehetőség szerint s törvényes és elégséges ok nélkül megbízómat az elvállalt ügyben el nem hagyom s az egyességben meg nem gátlom. Isten úgy segítse. Ehez képest ezen ügyvédi tiszttség gyakorlásához Magyarország és részei bármely bírója és bírósága, úgy egyházi, mint világi bíróságok előtt viendő ügyekhez alkalmasnak és képesnek találtatott. Mely iránt jelen királyi hiteles pecsétünkkel megerősített bizonyáglevelünkkel említett Kossuth Lajos számára kiadandónak véltük. Communi suadente iustitia. Kelt Pest királyi városunkban 1823 szept. 26. napján.

Aláírva:
felolvasta és kiadta *Szogyény Zsigmond*,
királyi personális.

Megjegyezzük, hogy Kossuth ügyvédi diplomáját csak 1824 mindszentháza 9-én a Sátor-alja Ujhelyben tartott közgyűlésen olvasta fel és hirdette ki revisioi Reviczky János, Zempléni megye másodaljegyzője.

KOSSUTH ÉS CSALÁDJÁ A BUJDOSÁS KEZDETÉN.

— Kiadatlan levelekből. —

A világsi fegyverletétel Kossuth családja tagjait is szétszórta; gyermekeit elfogták s Pozsonyba vitték, hol Haynau kegyetlen szigorja még a szabad levegőre sem engedte őket másutt, mint a város legelhagyatottabb részében s fenyegetőzt, hogy a legkisebb demonstrációra újból elcsukítja őket. Kossuth anyja, Kossuth Lászlóné Budán volt letartóztatva s midőn ő és leányai kérték, hogy legalább a gyermekeket bocsássák hozzájuk, a kérelmet oly vakmerőnek tekintették, hogy a felügyelő tiszt egész jóakarattal figyelmeztette őket, hogy ilyesmire ne is gondoljanak, ha nem akarják helyzetüket súlyosbítani. Kossuth Lászlóné azt a kérését sem teljesítették, hogy legalább Karády Ignác nevelőjüknek engedtessek meg a gyermekekhez való bejárást. Csak Szent-iványi Vincze pestmegyei főispán nem csüggedt s egyre bátorította a kétségbeesett családot, hogy ne szünjenek meg a gyermekek kiadatását sürgetni.

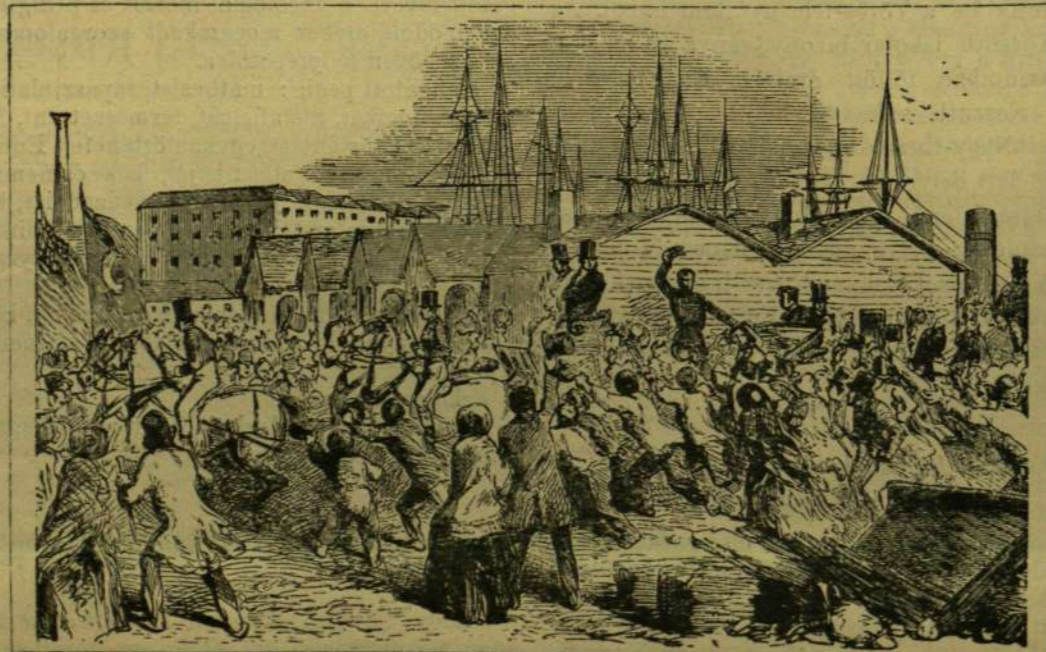
Maga Kossuth alig indult el hontalansága tövises útjára, még 1849 szeptemberében Palmerstonhoz fordult neje és gyermekei érdekében s el is érte, hogy az angol kormány jegyzéket küldött Bécsbe, kérdést intézve: vajjon Kossuth gyermekei mint hadifoglyok vannak-e letartóztatva vagy más minőségben?

De hogy Kossuth maga sem sokat bízott az angol diplomácia közbelépése sikerében, annak legbizonyosabb jele az a levél, melyet 1849 november 1-én Widdinből feleségéhez intéz. Ez a levél a Nemzeti Múzeumban levő Vörös-féle gyűjtemény 1542. száma alatt foglaltatik s az eredeti sorok mellett vegyi tintával írt

titkos sorokat tartalmaz, melyeknek dechiffirált szövegét későbbi toll (valószínűleg Vörösi) piros tintával jegyezte alá. A nevéhez írt levelet itt közöljük, megjegyezvén, hogy közleményünkben a mit nagyobb, dől betűkkel nyomattunk, az felel meg az eredeti levélben fekete tintával, olvashatólag írt soroknak; míg az apró betűs sorok a dől betűs sorok közt az eredeti levél vegyi tintával írt titkos közleményét képezik.

Widdin, 1849 november 1.

A szultán és birodalmának kormánya oly Életem anygala! Gyermekeim Anyja! Kimond-nagylelkűséggel viseltetik az emigráció iránt, hatatlanul szeretett kedves Angyal Terézem! Mikor a mit alig lehetett volna találni más kormány-szoríthatlak dobogó zivimre? Mikor törülhetem le nála; kiadatásunkról már szó sem lehet több; könyveid? Mikor olvashatom szemeidben, hogy a szultán kész háborúra kelni az oroszokkal és nem átkozol azért, hogy enyém lettél? Csak most osztrákkal, mintsem hogy a magyar, len-tudom, mennyi kínt képes elbírnai az ember kebele... gyel, olasz menekvőknek egy hajszálát sérteni nem tudok semmit sorsotokról és mégis megbírom hagyni. A lengyelek tegnapelőtt utaztak el az életet, de miért? mert remények. De oh csak Sumlába, az olaszok tegnap Gallipoliba, a egy sort töled s életem felét érte adnám. Én teljes magyarok hónapután mennek Sumlába s biztosságban vagyok. A tintával írt sorok mind igaz-onnan a főnökök Konstantinápolyba s tovább, zak. Kevés hetek alatt Londonban leszek, azon kilá-a hová tetszik. Altisztek s legénység mind tel-

KOSSUTH ANGLIÁBAN. — Bevonulása a southamptoni kikötőből a városba.

1852. évi metszet után.

tással, hogy még hazámat megmenthetem. Terve-jes ruházatot kapott s útiköltségül teljes életmi-met, kilátásaimat nem merem leírni, hogy kezébe-ellátás mellett a magyarok ezredesétől lefele-ne kerüljön hazám hóhérainak. Ne átkozz meg 25,000 piastert, a lengyelek és olaszok arány-engem angyalom! Szeress, kit én oly mondhatlanul-lag; azonkívül minden tábornok 5-6000, szeretlek. Hát gyermekeink, a kedves angyalok? Batthyányi Kázmér 5000, a kormányzó 10,000 Isten! Isten! be nehéz sorsot mértél rám! Meddig-piasztert. Mindnyájan, de különösen ez utolsó-birom még sorsomat, nem tudom, s azért gyer-nagy tiszteltem és megkülönböztetésben tar-mekeinkről mindenestre gondoskodni kötelessé-talnak. A Pasa egy fényes batár kocsi kül-gem vala. Ezért adtam Guyonnak, ki már Konstanti-dótt a kormányzóknak, hogy kéjelmesen utaz-nápolyban van, egy példányát az ide zárt oklevél-hasson. Itt az ajándékokat el kell fogadni, nek, s irántad irtam Angliába, hol az egész nemzet A kormányzó most maga viszi a magyar a legmelegebb indulattal van irántam. Ah! hogy emigratio vezényletét s rend és elégedés fog találganak e sorok egészében és reményben. Öle-uralkodni, mert ő és Batthyányi a török kor-lek gondolatban, forró érzelmével téged mindennél-mány nagylelkű ajándokait a tömeg sorsának forróban szerető szívemnek. A siron túl is hű, stb. javítására adják. Az angol és francia kor-mányok s e vidékeni tisztviselők szintűgy a legmelegebb sympathiát tanúsítják. Főhadi-hajójok már a Dardanelláknál áll a török nagylelkűségét oltalmazni. A kilátások igen harcziások. A törökök dühös ellenai az oro-szoknak, a magyaroknak forró barátai. Ang-liában sohasem volt semmi terjedtebb, mint az úgy iránti sympathia. Itt és ott senki sem hiszi, hogy Magyarország elveszett volna. A politikai horizon derül. De otthon a töm-érdek fájdalom és szenvedés, s itt a hontalanok-melében az öldöklő bú s keserv. A könyörület Istene legyen hazánkkal és velünk. I.

Ezalatt Kossuth nővérét, Meszlényinét az 1850-ik év egyik téli napján Haynau magához idézte s tudtára adta, hogy Kossuth Pesten lakó rokonainak el kell hagyniuk a fővárost. De hogy a rendelet élet némileg elvegye, hozzátette Haynau, hogy ez nem újabb keletű és nem is különösen Kossuth családja ellen irányuló pa-rancs, hanem mindazok ellen, kik nem pesti születésűek.*

A bátor lelkű Meszlényiné azonban kijelen-

* Ezekhez és a következőkhöz nagyrészt Meszlényinének Vörösihez írt levelei, valamint a Vörös-féle gyűjtemény 'családi iratok' czime alá foglalt más családi levelezések anyagának s magának Vörösnek előadása szolgáltak forrásul. V. S.

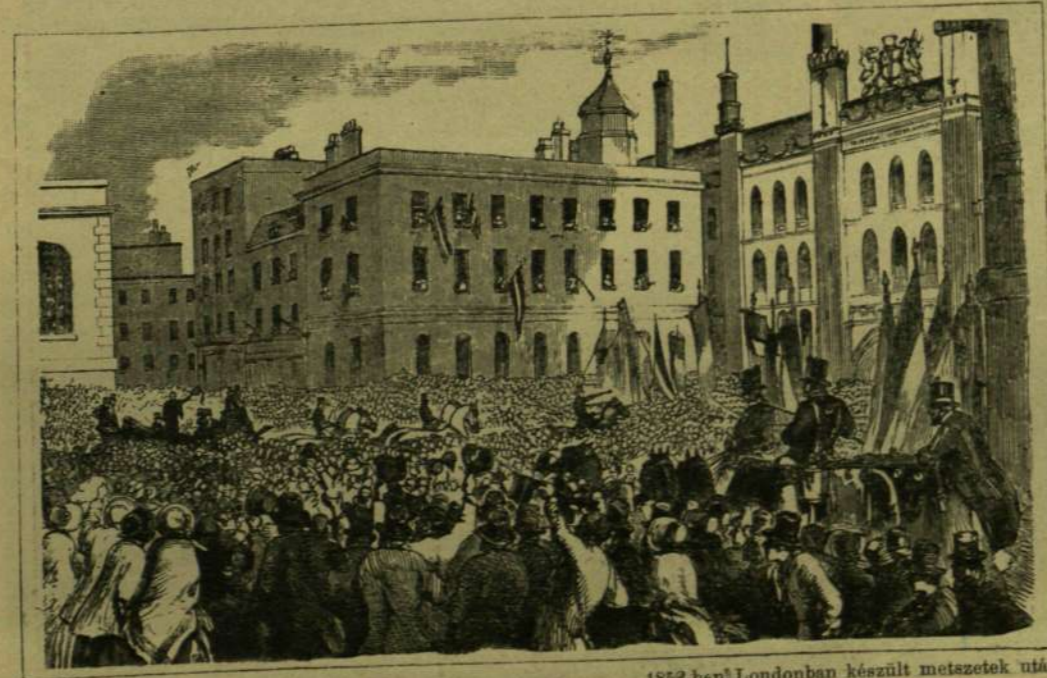
Kossuth a southamptoni polgármester házában erkélyéről beszédet mond a néphez!

De bármi lett legyen is a közvetlen ok: öt hónap letelte után végre megnyiták Kossuth gyermekei fogságának ajtai. A kormány a szabadon bocsátás ahhoz a feltételhez kötötte, hogy Pest város hatósága a gyermekek számára gyámrol gondoskodjék. Amde Pest város hatósága nem mutatkozott hajlandónak a gyámi tisztség elfogadására s így történt, hogy a nagyanya Lang pesti evangélikus papot kérte fel, a ki szívesen vállalkozott is e tisztségre.

Kossuth maga is értesült a dolgok ez új fordulatáról, mely azonban még nem oszlatta el teljesen atyai aggodalmait, mint ezt alábbi, a már említett Wagnernéhoz írt újabb levele tanúsítja, melynek eredeti német szövege a Vörös-féle gyűjtemény 1545 csomójában fekszik, szintén titkos irással, a tintával írt sorok alatt van. E levél magyar fordításban a következőleg hangzik:

«Kedves drága barátom!

E hó 3-dikáról és 6-áról kelt két levelem Nagy vigasz ránc nézve, hogy a gyermekek remélhetőleg vették a tudvalevő bécsi úr és nagyanyjoknak vannak átadva. Végtelen meg-kisasszony által s abból megérteltem, hogy én nyugvás, testi és lelki jóvoltukat illetőleg. De így társasággal a kitűzött utat folytatni szán-is fogva vannak, mert a zsarnokok kényének dőközom s csak a tudva levő helyen, K.-ban vannak odadobva, a kik a legesekélyebb európai czéлом hosszabban időzni. Az időt pontosan mozgolódás esetén a szegény gyermekeket ismét meghatározni ez idő szerint lehetetlen, tehát őrizet alá vehetik, mint tiszokat. A gyermekek egyelőre annál a megállapodásnál maradunk, a kormány tudta nélkül.

1852-ben Londonban készült metszetek után.

Kossuth bevonulása Londonban a Guildhall udvarába.

KOSSUTH ANGLIÁBAN.

átadása a jó anyáknak és nővéreknek kezeibe, nem a melyet szóbelileg megbeszélünk elvadásunk-változtat óhajunkon. Karjaink között szeretnők-nál, a korábbi két levél ügyis megmondja a-bírnai a gyermekeket az ellenség hatalmán kívül-szükségeket. De hogy sokáig ne nélkülözsem Azért hajtsa végre minden esetre nemes feladatát, a fehéreneműeket, küldd el minden megrendelt-tingemet és alsónadrágot, de mosasd jól ki-nak s az összes következmények megfontolásának és vasaltasd ki gondosan, mert az itt szinte-kell eldöntenie. Innen nem lehet utasítást adni, egészen ismeretlen dolog s ritkán található Istent áldja és oltalmazza Ont K. L.

mosónót. Irj mielőbb részletesebben s légy-meggyőződve mely hálájáról és szeretetéről-barátodnak. W. Gusztávnak.*

Kossuth aggodalma azonban ezúttal fölös-leges volt; sem Haynau, sem Schmerling nem támasztottak komoly akadályt az elé, hogy a gyermekek Kiutahiában szüleikhez menjenek. Mindent elő is készítettek az útra s Ruttkayné június 1-ét tűzte ki az indulás napjául. Addig intézkedett a gyermekek útlevéle iránt. Ez is jó hosszúra nyúlt, mert a rendőrségtől az útlevélet csak május 26-án kaphatták kéz-bez s a mi legkülönösebb, Podoczky rendőr-főnök oly értelmű személyes utasítása kíséreté-ben, hogy mivel már másnap útra kell kelniök, még az nap este teltelen Eresibe utazzanak s ott üljenek hajóra.

Ruttkayné azonban ellenvetéseket tett az utazás e módja ellen, mire megengedték, hogy Pesten szálljanak hajóra, együtt megjelent egy rendőrtiszt is, a kivel együtt szállnak majd hajóra s a ki nekik az útlevélet is át fogja adni. Másnap reggel öt óra helyett hatkor toppant be a rendőrtiszt s azt az újabb utasítást hozta, hogy a hajóra szállásnak nem a rendes kikötő-nél, hanem a sóháznál levőnél kell történni; ott kell bevárniok, míg a hajó oda érkezik.

Azonban így is tömördek sokaság kísérete ki Kossuth gyermekeit és nagyon rokonszenvesen búcsuzott tőlük. Közrendőrök fölös számmal vol-tak a Dunaparton felállítva s köztük forgoló-dott maga Podoczky is. A hajó elindulása után, mely a gyermekeken kívül csak Ruttkayné s nevelőjüket, Karády Ignácot vitte, meri raj-tok kívül mást nem engedtek hozzájuk csatla-kozni, — a tömeg harsány éljenzésben tört ki. Többeket le is tartóztattak. V. S.

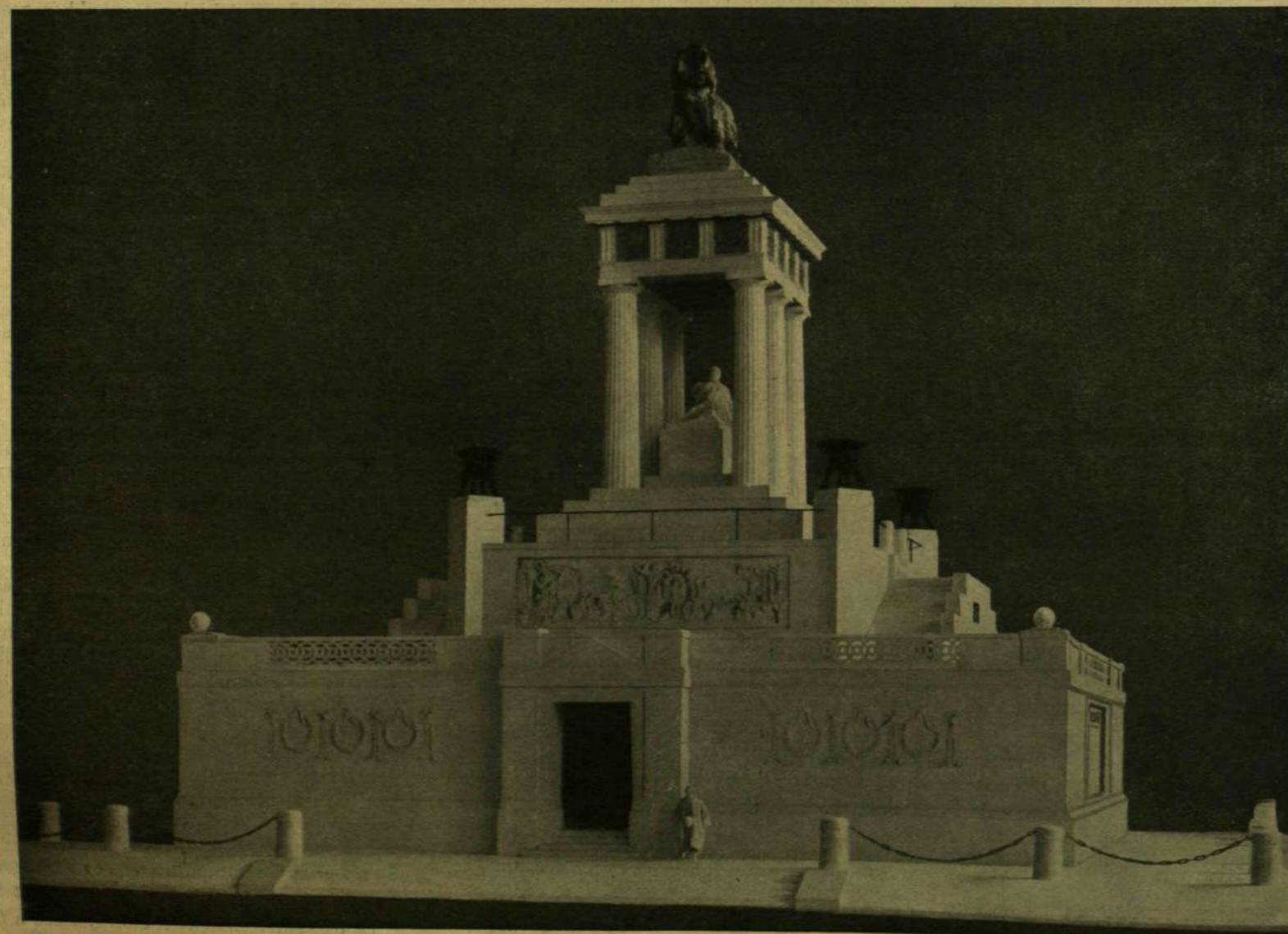
KOSSUTH LAJOS ÖTVENEDIK SZÜLETÉSNAJJA.

A kezeim közt levő angol, sőt magyar forrá-sokból is úgy látom, hogy még az ötvenes évek-elejen nagy bizonytalanság uralkodott Kossuth Lajos születésnapját illetőleg. Ezek a források Kossuth születésének évét helyesen 1802-re teszik, de születésnapját eltérőleg április hó

KOSSUTH LAJOS DOLGOZÓ-SZOBÁJA TURINI LAKÁSÁN.

Ellinger Ede 1892-iki fényképe után.

KOSSUTH LAJOS SIREMLÉKÉNEK TERVE GERSTER KÁLMANTÓL ÉS STROBL ALAJOSTÓL.

KOSSUTH LAJOS KÖVETÉ VÁLASZTÁSA 1847-BEN. — A követválasztásra jött kortések díszmenete Pesten 1847. október 17-én.

Egykorú kőrajz után.

KOSSUTH SZOBRA CZEGLÉDEN. — Horvai János szoborműve

KOSSUTH SZOBRA SZEGEDEN. — Réna József szoborműve

Amerikában készült 1852-iki arcmetszet után.

KOSSUTH.

különböző napjaira s leginkább április hó 27-ére. Ugyanezt az adatot találom egy Kossuthról szóló amerikai könyvben, mely birtokomban van. Ennek a könyvnek a címe *«Kossuth in New-England»*; Bostonban jelent meg 1852-ben s Kossuth az Egyesült-Államok u. n. *«Uj-Englánd (New-England)»* államaiban tett utazásának leírását s az ezen útjában elmondott beszédeit tartalmazza. Ma már igen ritka ez a könyv Amerikában is, pedig mily becses az ránk magyarokra nézve! Sehol sem találjuk Kossuth angol ékeskészségének oly csodálatos példáit egybegyűjtve, mint ebben a könyvben. Nekem szerencsém volt ezt a könyvet 1893-ban Bostonban megszerezni s kérésre Mrs. Mary Lowell Putnam, Amerika egyik kiváló íróője s Kossuth nagy tisztelője, kinek a lapok 1894. évf. 15. száma az arcképét is közölte, ebből a könyvből nagy utánjárással még két példányt szerzett s általam az egyiket a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának, a másikat a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának adományozta.

Ebben az idézett könyvben érdekes leírását találjuk Kossuthnak állítólagos születésnapja 50-ik évfordulóján, azaz 1852. április 27-én a New-England államok legnagyobb városába, Bostonba történt bevonulásának. Ezt a leírást magyarra fordítva ime közlöm a következőkben: Kossuth és kísérete 1852. április 27-ikén, keddi napon, reggel 1/2 9-kor külön vonaton indult el Worcester városból, hol eddig időzött, Boston felé. Korántsem volt véletlen s erről úgy Kossuth kísérei, mint ő maga is bizonyára tudomással bírtak, hogy az ő diadalmas bevonulásának napja New-England büszke és büszke fővárosába épen az ő születésnapjának évfordulójára volt kitűzve, — arra a napra, a mikor ő ötvendik életévét betöltötte.

Midőn Kossuth vonata elindult, az állomáson levő nagy sokaság szokszoros üdvözlésben tört ki. A vonat amerikai, angol és magyar zászlókkal sűrűn volt díszítve. Indulás előtt Mr. A. Witt 50 dollárt tartalmazó erszényt adott át Kossuthnak a magyar ügy javára.

Westborough állomáson, midőn a vonat megállt, meghúzták a városban levő harangokat s Mr. Jage a városi tanács nevében 40 dollárt ajándékozott Kossuthnak. A többi közbeeső állomásokon is, a hol a vonat csak megállt, mindenütt nagy tömeg üdvözölte Kossuthot, üdvözlő beszédekkel fogadták s még több ízben pénzadományt is adtak át neki.

Midőn a vonat déltájban Bostonba ért, már kocsi várakoztak az állomáson, hogy Kossuthot és kíséretét a városba vigyék. A bevonulásnál

az első kocsi Kossuth Lajos, Pulszky Ferenc s a fogadó bizottság két tagja ültek. A második kocsi Kossuth és Pulszky felesége s egy a tiszteletükre kijelölt amerikai hölgy és egy testőr katonája. A többi kocsi Kossuth kíséretéhez tartozó többi magyar urak, Massachusetts állam törvényhozó testületének tagjai s más amerikai férfiak.

A vasutállomástól nem messze diadalkapu volt föllátva, ezzel a fölírással: *«Welcome, Kossuth»* (Istenhozott, Kossuth).

Az utcák a bevonulás útján mindenütt tömve voltak üdvözlő néppel, kik sóváran várták a pillanatot, hogy a nagy magyart meglátassák. Az ablakokból hölgyek lobogtatták zsebkendőiket s az utcákon álldogáló tömeg vígan éltette Kossuthot, ki kecses hajlongással fogadta az üdvözlést.

A Neck-téren 34 századból álló katonaság csatlakozott a díszmenethez, mely a törvényhozó épülethez tartott.

Az öröm és szíves fogadás jelei az egész út hosszában mind-ütt tapasztalhatók voltak. Számos ablakon díszítés ragyogott e szókkal: *«Welcome Kossuth»* s minduntalan a magyar Tricolor lobogása üdvözölte a nagy száműzöttet, ki e zászlót oly sokszor küldte győzelemre.

Massachusetts állam törvényhozásának psalotája oly bőven volt zászlókkal és jelmondatokkal díszítve, hogy a nagy épületből úgy szólnán mi sem látszott. A főbejárat kapuja fölé helyezett íven a következő fölírás volt olvasható: *«Washington és Kossuth, — A Kelet és a Nyugat.»* továbbá *«Washington a szabadság barátja; Kossuth a zsarnokság ellensége»*. Az épület hatalmas kupolájáról zászlók és színes szalagok lengedeztek.

Fél négy óraker Kossuthot a törvényhozó testület fogadó bizottságának elnöke, Wilson tábornok az épület lépcsősarkokába vezette, hol Boutwell Massachusetts-állam kormányzója a következő beszéddel üdvözölte:

«Kormányzó úr! Massachusetts állam törvényhozó testületének és egész lakosságának nevében üdvözlöm Önt, a törvényhozás e házában.»

«Az Ön jelenléte bennünket saját multunkra emlékeztet, mely nálunk is tele van keserű tapasztalással, de történelme dicsőséges. A mi szabadságunknak is voltak egykor apostolai, kiknek a fejére díj volt kitűzve s kiket a zsarnokság elűzött otthonukból s a művelt világból való számkivetéssel fenyegett. Az elnyomatásnak s aggodásnak ama napjai nálunk már elmúltak s megnyitották nálunk a küzdelmet az emberi jogokért, minek eredményét az amerikai köztársaság erejében, jellemében s nagyságában Ön is láthatta.»

«Massachusetts népe saját történelméről, a szívek dobbanásától lelkesítve, egyhangúlag üdvözli Önt, mint olyan egyént, ki nemesen szolgált és szenvedett az egyéni szabadság és az államjogokért való küzdelemben. S tiszteletüket Ön iránt nem csökkentik hazájának szerencsétlen sorsa s azon hazafias remények bukása sem, melyek az Ön hazáját lelkesítették. A szabadság nem halhat meg végképpen. Nemzedékek támadnak s múlnak el, de elveik s természetes vágyakozásaik halhatatlanok.»

«A zsarnokság időhöz van kötve. Az magában hordja a halálának s elmúlásának szükségszerű elemeit. Az Ön eseményekkel teljes életéből ötven év már a múlté, de azért ne csüggedjen Uram! s bízzék az Isteni gondviselésben, hogy közel a pillanat, midőn a szabadság világa meg fogja törni az európai zsarnokság sötétjét. S akkor az Ön Magyarországa szívesen fogja Önt látni mezőin s hegyein, házaiban és a szívekben s mi is üdvözölni fogjuk Magyarországot az alkotmányos, szabad, önálló államok családjában.»

«Népeim nevében fogadja Ön amaz állam vendégszeretét, melyet egykor száműzötték s jámbor zarándokok alapítottak.»

Kossuth e beszédre a következőképen válaszolt:

«Bensőmben érzem ama nagy jóindulat erejét, melyet egy boldog és szerencsés nép áraszt egy szerencsétlen népre. Ilyen pillanatok, mint a mostani, csak érezni lehet, de szóval leírni nem. Mélyen meg vagyok hatva Uram! s azt nem szégyenlem Engedje meg csak annyit mondanom, hogy most, midőn a kezét fogom

meg, Massachusetts népének a kezét s midőn az Ön hangjában Massachusetts népének érzelmeit s indulatait ismertem meg, csak azt gondolom, hogy az emberiség sorsában nagy fordulópontra kellett beállani, mert ilyen látvány, mint ez a mostani, még nem volt soha a világon. «Hódítók, sikerekben, diadalmában gazdag férfiak tisztelettel s dicsőséggel halmozzák el a számtízött, kinek az érdekében senki sem szól, csak a saját szerencsétlensége.»

«Igaz, Uram! a szabadság szelleme örök; a szabadság nem halhat meg, mert az emberiség közös érzelmeiben gyökerezik. A szabadság szellemének szárnyai nőnek, — mily szerencsések Önök, kik ama szellemnek első szülött fiaivá váltak; de mi elfogadjuk helyzetünket úgyis, hogy annak egyik martíra vagyunk s én reményvel, bizalommal nézek a jövőbe, mert az a szellem, mely a szegény száműzött részére a mai napot teremtette, föl lesz jegyezve a történelemben s a következő századok sorsát fogja jelölni. Nem tudok tovább beszélni. Büszke vagyok, hogy az Ön keze az enyém-ben van.»

«S Ön Uram! és az ön nagylelkű népe is, legyenek meggyőződve arról, hogy bárminő legyen a mi sorsunk a jövőben, küzdelmeinkben, szerencsétlenségünkben, viszontagságainkban sohasem fogjuk elfeledni Massachusetts állam nagylelkű kormányzóját és nagylelkű népét s biztosítjuk, hogy nekik sohasem lesz okuk megbánni, hogy bennünket így megtisztelték. Az ég áldja meg Önt, Uram és mindnyájukat!»

«Elfogadom e megtiszteltetést, nem magamért, de népem nevében, melynek nevében fogadják legmélyebb, öröklé tartó köszönetemet.»

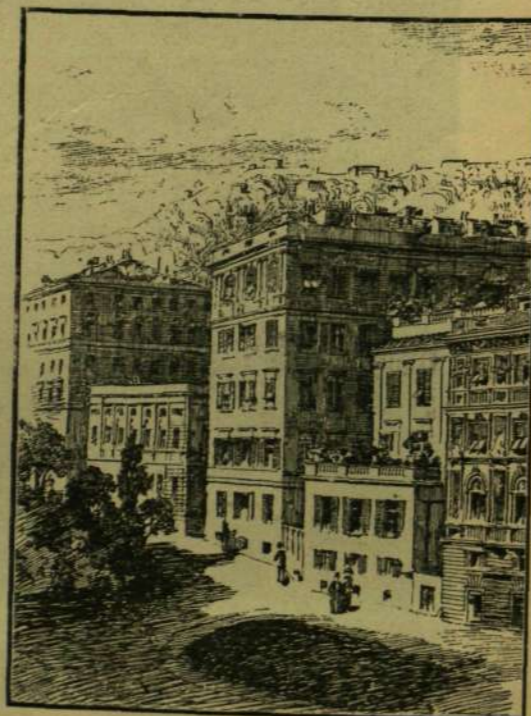
Kossuthot még a nap folyamán is sokan üdvözölték Bostonban, állítólagos ötvenedik születésnapja alkalmából, mely a nagy száműzött születésnapjának évfordulóját bizonyára a legemlékezetesebbek egyike volt, habár a valódi dátumban tévedés volt is, a mi Magyarországon is csak jóval később tudott ki.

Krécsey Béla.

KOSSUTH MINT ANGOL SZÓNOK.

Könyvet kellene annak írni, nem egy rövidke újságcikkelyt, a ki Kossuthnak angol szónokait *magyar nézőpontból kellőképen* méltatni akarná. S nem is lesz könnyű feladata annak a bonfittársannak, a ki valaha erre a feladatra vállalkozik. Mert két egymástól nagyon eltérő nyelvnek kell alaposan a birtokában lenni, t. i. a magyarnak és az angolnak, hozzávéve még alapos irodalmi műveltséget és renetget tárgyszeret, mi a Kossuth angol szónoklataiban felhozott roppant adathalmaz megértésére szükséges.

S kétségtelenül csakis magyarul ember lehet az, a ki Kossuth angol nyelvű szónokait teljes értékűben méltatni képes leend, mert csak magyar ember ismerheti föl a magyar nyelv

KOSSUTH LAKÁSA GENUÁBAN 1859-BEN.

sajátosságaiból Kossuth angol nyelvű beszédét magyar szókát és szólásokat, melyek közül nem egy magyaros mintára alkotott angol szó vagy szólás Kossuth szónoklataiból átment az élő angol nyelvbe is s azokat az angol beszédben s irodalomban ma is szelvében használják, a nélkül, hogy tudnák eredetüket. Itt csak egy példát említek, a mit boldogult Rózsafy Mátyas honfittársunktól, az Amerikába ment magyar menekültek egyik kiváló tagjától Washingtonban hallottam. Rózsafy Kossuthnak amerikai körújárás útjárása s egyik bizalmas embere volt s ő beszélt nekem, hogy Kossuth neki gyakran panaszkodott, hogy egyes magyar szavakra és kifejezésekre nehezen tudja a megfelelő angol fordításokat megtalálni. Pl. szerette volna a *«people»* *«nép»* szót többes számban használni, mint a magyar mondja: *«népek»*, de az angol a *«people»* szót mindig csak egyes számban használja; ezért Kossuth merészen megpróbálta a *«people»* szót többes számba tenni, így *«peoples»* s aztán szónoklataiban így is használta. S ez a szó Kossuthtól átment előbb az amerikai, onnét az angol irodalomba; ma is használják s talán maguk az angolok sem tudják azt, hogy a *«people»* szó többes számát Kossuthnak köszönhetik. Ilyen esetet többet is idézhetünk Kossuth angol szónoklataiból s úgy a magyar, mint az angol nyelv érdekében igen becses munkát fog végezni valaha az, ki a magyar nyelv hatását Kossuth angol nyelvű szónoklataira s ezek által az angol nyelvre kimutatja.

Ha magyar ember Kossuth angol nyelvű szónoklatait olvassa, rögtön észre veszi, hogy Kossuth, bármennyire birta az angol nyelvet, mindig magyarul gondolkodott s gondolatait csak átfordította angolra. Legálább reám, ha Kossuth angol beszédét olvasom, azok a gondolatmenet s az egész nyelvszerkezet által olyan hatással vannak, mintha csak magyarul olvasnék.

S az angolokat épen Kossuth nyelvének ez az idegenszerűsége ragadta meg leginkább. A mi tulajdonképen Kossuth angol nyelvismertetének a hiányossága volt, azt ők újdonságának fogva rendkívül érdekesnek találták s a gondolatok, melyek Kossuth magyaros angol nyelvben megnyilatkoztak, meg a nyelvi hibákra is ráütötték a klasszicitás bélyegét. Különösen szokatlan volt az angol közönségre Kossuth nyelvének képeiben, költői hasonlatokban való gazdagsága s kezdetben, mint Headley mondja, azt az angol izlés számára kissé *«ázsiai»*-nak tartották, de később megtanulták ezt is becsülni s az angolok ma is elismerik, hogy Kossuth angol szónoki szereplése az addigal nagyobb lendületet és ékesiséget kölcsönzött az angol szónoklatnak.

Nem csekély hatással volt az angol és amerikai közönségre Kossuth szónoki modora is. Az angol és amerikai szónok folyton izemoz, beszédükben ide-oda járkal s valóságos sétákat tesz, tenyereivel tapsol, öklével az asztalt döngeti, szíval meglehetősen izléstelen előadási modoruk van. Egy öreg bostoni amerikai, ki hallotta Kossuth amerikai szónoklatait, azt

Kossuth beszédét intéz a czelegdiéi százasküldöttséghez Collegno al Baraccionában 1877. január 23-án.

beszélt nekem, hogy Kossuth előadási modora egész újdonság volt rájuk nézve, mert Kossuth beszédükben nyugodtan, méltóságosan állt egy helyen, kezeivel ritkán gesztikulált, ha tetszésre volt, könnyedén meghajította magát — a mihez az amerikai előadással nem ért — szóval ő a szónoki előadásnak addig szokatlan módját mutatta be, a minek meg is volt a jó hatása az angol s amerikai szónokok előadási modorára.

Kossuthnak angol nyelvű beszédeiből nyomtatásban legtöbb jelent meg Amerikában. S ő ott több angol beszédet is mondott, mint Angliában. Mikor Amerikában 1851—52-ben körutatót tett, az volt a nyíltan bevallott célja, hogy az Egyesült-Államokat rávegye a Magyarország érdekében való beavatkozásra. Hogy ezt elérje, mint egy újkori apostol járt városról városra, hatalmas szónoklataival izgatva Ausztria és Oroszország ellen. Ez időben alig nyolc hónap alatt 500-nál több nagy angol beszédet mondott. Beszédeinek egy részét összegyűjtve, az egyes városok és államok közkölségen nyomtatásban kiadták, így pl. New-York városa a következő címmel adta ki Kossuth New-York városban való időzésének történetét s az ott elmondott beszédeit: *«Report of the special committee appointed by the Common Council of the City of New-York, to make arrangements for the reception of Gov. Louis Kossuth, the distinguished hungarian patriot. New-York 1852.»* (A New-York város tanácsa által

Kossuth Lajos kormányzóinak, a kiváló magyar hazafinak fogadtatása rendezésére kiküldött külön bizottság Jelentése. New-York, 1852.) Ennek a ma már ritka könyvnek egy példányát a newyorki Magyar Egylet, — a mely még 1852-ben alakult — nekem adta ajándékkul Ennél a könyvvel azonban tartalmaz sokka becsesebb a *«Kossuth in New-England»* című munka, mely Bostonban 1852-ben jelent meg s melyben Kossuthnak, a New-England államok különböző városaiban mondott 32 nagy beszédét találjuk összegyűjtve és pedig talán ezek közt vannak Kossuth legszebb és legérdekesebb angol beszédei.

Rózsafyól hallottam, hogy Kossuth eleinte gondosan, irásban elkészítette angol beszédeit, de midőn napról-napra beszédeket kívántak tőle, képtelen volt előre készülni s csakhamar hozzászózott a rögtönzéshez is s óráig képes volt rögtönözve a legszebb angol beszédet mondani. Beszédeit rendszeren gyorsírók leírták s ez úton kerültek azok előbb a lapokban s aztán könyvekben is nyomtatásban. Nagyon sok Amerikában tartott beszéde azonban nincsen összegyűjtve s azok az egykor amerikai lapokban kinyomtatva mai napig ismeretlenek előttünk. Ki fogja azokat valaha összegyűjteni? Amerikában szétszórtá élő honfittársainknak ez talán nem volna lehetetlen s bizonyára hazafias szolgálatot tennének vele.

Jellemző Kossuthra, hogy ő angol szónoklataiban sohasem állítja saját személyét előtérbe, ő csak hazájáról beszél, melylyel szemben neki nincs érdeme, csak kötelessége s szerinte annak köszöni minden tehetségét, sőt még ékeskészségét is. *«Nyelvemet egy letipont nemzet bántalmainak súlya terheli, — mondja a bostoni Fanenil-Hall-ban mondott beszédében, — ügyemnek igazsága az én ékeskészségem.»* Salem városban pedig a polgármester üdvözlő beszédére adott válaszában így szól: *«Uram! Ön elismeréssel emlékezett meg az én ékeskészségemről. Ha az én szavaimban van valami vonzó, az nem az én ékeskészségem, hanem a szabadság elvének igazsága, a melyet hirdetek.»* Elutasítja magától azt a dicséretet is, hogy ő a magyar népet valaha lelkesíteni képes volt. *«Nem fogadhatom el ezt a dicséretet, — mondja. — Nem én voltam, a ki a magyar népet lelkesítettem: a magyar nép lelkesített engem. Minden érzésem s gondolatom mindenkor csak a magyar nép szívettségének gyöngye érzése volt.»* Ezért mondta rá az angol és az amerikai nép, hogy Kossuth a hazafiság fogalmának valóságos megtestesülése.

Hogy Kossuth angol nyelvű szónoklatait az angolul beszélő nemzetek mennyire méltányol-

Es ezzel utnak ereszem iratimat
 Collegno (al Baraccione) Svizzera
 Novemb. 5 1879
 Kossuth Lajos

«Kossuth iratai» első kötete «Előszavá»-nak befejező sorai. (1879. évből.)

Per August 5th 1836.

Es ideo banyam fidessegek letem minden emberrel
 ezidáig, non is jelen minden emberrel egybejárás
 csak megvárta is kegyelmeiben, s b. rály
 kecsesülte magy. fogly
 Rózsafy

Kossuth kézirata 1836-ban írt leveléből.

KOSSUTH LAKÁSA SÁTORALJA-UJ-EJLYEN.

Magaziner Antal fényképe után.

tak, legjobb lesz, ha Kossuth néhány angol nyelvű életrajzából közlöm a Kossuth ékes-szólására vonatkozó bíráló megjegyzéseket.

Headley, Kossuth egyik amerikai életrajza, Kossuth előadási modoráról s ékes-szólásáról 1852-ben így ír:

«Kossuth személyes megjelenése nagy mértékben megnyerő. Haja izlésszerűen fésülve nyug-szik széles, domború homlokán, keleties arcvonásain a szenvedés kinyomata feltűnően észrevehető s kifejezéssel teljes szemében ragyogó fény villan meg mindannyiszor, valahányszor ajka a nagy igazságokat vagy mély érzelmeket tolmácsolja. Valaki azt mondta, hogy Webster (nagy amerikai szónok) külseje olyan, mintha ismerné az egész multat, Kossuthé, mintha ő ismerné az egész jelent s a jövőt.» Sokat beszéltek mosolygóról. Arcán mindig, még a rendes nyugalom pillanataiban is, kellemes kifejezés ül, de midőn a szíves vagy remény kifejezése száll ajkaira, akkor mosolya elragadóan kedves és erővel teljes. Körülé azonban mindig valami méltóság honol, mely a jogtalan bizalmaskodást visszautasítja. Mint Washington, önkénytelenül mindig magán viselte az erkölcsi tisztaság és szépség körében lakozó elme fenségét, épúgy Kossuth homlokán mindig az ihletett szellem sajátos nagysága trónol. Taglejtései kecsesek s egész magatartása az olyan emberé, mint a kinek fontos és magas-tos tennivalója van.

Kossuth ékes-szólása felől csak egy vélemény lehetséges. Két világrész népe s államférfiai bámulva s könyező szemekkel hallgatták beszé-dét. Az ő szónoki erejét, midőn néptömegekhez beszél, nem az dönti el, hogy viharosan üdvöz-lik s tapsolnak neki. Ő nem basznál beszédei-ben szónoki fogásokat, hogy hallgatóit meg-nyerje és sohasem folyamodik a társadalom különböző osztályainak előítéleteihez, izgatás céljából. Nem ígér a szenvedő szegénynek aranyországot s nem támadja meg a gazdagot. Ő egyszerű, komoly és megfontolt. Gyakran habozni látszik, midőn magyar gondolatait angolra fordítja. S olyankor nyugodtan áll, a valódi nagyság fenségét méltóságával s ajkain igazságok nyilatkoznak meg. Hallgatósága pedig megindul s ő zavarba ejti elleneit s föl-meglepi a kételkedőket.

Maguk a gyorsírók is izgatottá válnak s alig képesek följegyzéseikkel követni a beszédet; titokteljes gyönyör hatja át a termet, melyben az ő zengzetes szava hallatszik. Angliában olyan férnek, kik a parlament ékes-szólását fél-század óta ismerik s a kik világhírű szónokok beszédeit, melyek másokat könyekre indítottak, mozdulatlanul voltak képesek végig hallgatni, Kossuth ékes-szólását «Shakespeare-szerűnek, «Milton-szerűnek s a «legmegindítóbb»-nak nevezték.

Meglehet, hogy Kossuth hatását az a keleti regényesség és történelmi érdek növeli, mely

őt körülveszi, de azért tagadhatatlan, hogy ezek mögött olyan szónoki erő honol, mely a múlt és jelen szónokainál páratlan. S ez az őt erkölcsi és értelmi egyttal. Egy nagy és tiszta léleknek, egy ragyogó elmének, mely mindenülé sugárzik, a megismerése — forrása az ő uralkodó hatalmának. Ő szónoklatának ragyogó áradatában olyan igazságokat tár föl, melyek a legközönségesebb elme zürzavarában is öntudatlanul szunnyadoznak s gyöngéd és hozzáértő kezekkel játszik az emberi érzelmek hurjain.

Soha államférfi és hős nem keltett tartósabb benyomásokat. A legkülönfélébb s gyakorlati foglalkozású emberek, mint kereskedők, bankárok, ügynők bizonyos hősiesség érzelmektől érintve érezték magukat Kossuth szónoklatá-nak hatás alá. Az emberi természet szuny-yadó vagy lassan ébredő nemesebb elemei, ilyen hatás következtében gyors csirázásnak indulnak. A hallgatók csodálják a szónokot; mi több, ő öntudatlanul áldják őt, mint rájuk néző sok jónak okozóját. Valami főséges és dicső dolog az, ha így egy egész nép egy nagy és jó szellem gondolatának s szavainak hatal-mas befolyása alá kerül.

A «Kossuth in England» című műben, melyben Kossuth angliai utazásának leírását s Angliában mondott beszédeit találjuk össze-gyűjtve, a «Leeds Mercury» című újság szer-kesztője a következőket mondja Kossuth angol nyelvű ékes-szólásáról 1851-ben, tehát Kossuth angliai utazásának évében:

«Kossuth hatalmának forrása csodálatos ékes-szólásában rejlik. Pedig idegen nyelven s idegen emberekhez beszél; minő lehet akkor hatása, mikor anyanyelvén szól, olyan szívekhez és elmékhez, melyeket majdnem úgy ismer, mint a saját magát? Igen, ő egy idegen nyelven oly ékes-szóló ember, a minő alig volt valaha a vilá-gon. Pedig sokan csodálkoznak benne. Ő nem használ szónoki fogásokat, modora csendes, szenvedélytelen, komoly; hangja se nem erős, se nem erőszakos; sohasem gúnyolódik, sem arcz-játéka nincsen; beszéde inkább logikus, mint költői s szónoklata tisztán az értelemben hat. Szónoklatának hatása a velős formában kifeje-zett nemes érzelmekben rejlik, a nagy igazsá-gok kinyilatkoztatásában, melyek mindenkiben lappanganak s melyeknek szikráját az ő ékes-szólása lobogó lánggá gyűjtja s mely általános igazságoknak még soha senki azelőtt nem hal-lotta oly szép és világos kifejezését.

«Ha megkérdeztük volna birminghami hall-gatóit, bizonyára mindegyik azt mondta volna, hogy soha életében, sem a templomi szöszéken, sem a törvényeszen, sem a parlamentben, sem semmiféle nyilvános gyűlekezeten oly átható szavakat nem hallott, mint Kossuthól.

«E sorok írója (t. i. a «Leeds Mercury» szer-kesztője) hallotta és olvasta Kossuth beszédeit, hallotta az elmúlt 30 év legnagyobb szónokait,

de a dr. Chalmers legtüzesebb, Lord Broug-ham legélesebb szónoklata, Lord Lyndhurstnak a legkerekebb és legesinosabb, Canningnak a legcsipősebb és legköltőibb, Lord Greynek a legformásabb és leghatásosabb, Cobdennek a legvelősebb, Foxnak a legragyogóbb szónok-lata — sohasem tetszett oly mélyrehatóan, mint Kossuth szónoklata.

«Kossuth beszédeiben olyan részek vannak, melyeknél szebb fejezeteket, akár az ő- vagy újkorban, beszédben vagy írásban senkinél sem találunk s ha meggondoljuk, hogy ezeket a mi nyelvünkön idegen ember mondta, bámulatunk csodálkozással vegyül s kénytelenek va-gyunk ezt az embert az értelmi erő egyik nagy csodájának kijelenteni — a hősök egyikének, kik nagy időközökben megjelennek a világ színpadán s a legnagyobb korszakoknak saját neveiket kölcsönzik.»

Mi magyarok — bármennyire tiszteljük s nagyrabecsüljük Kossuthot — egész nagyságá-ban csak akkor fogjuk valóban megismerni, ha egykor az ő angol nyelven tartott beszédei is valamennyien le lesznek fordítva anyanyel-vünkre. S akkor fogjuk csak látni igazán, meny-nyire el lehet mondani Kossuthról, a mit egy-kor Carlyle-ről mondtak halála után az angolok, hogy: «száz évnek el kell múlni, a míg nemzete kellőképpen méltányolni bírja, mekkora ember volt az, a ki egykor közöttük élt.»

Krécsy Béla.

KOSSUTH ANGLIÁBAN.

Kossuth, midőn kis-ázsiai száműzetéshelyé-ről, Kiutahiából megszabadult, Angliába ment, hol 1850 október 30-án Southamptonban lépett először Anglia följére. Southampton lakossá-ga nevében a város polgármestere fogadta Kos-suthot a kikötőben, hol nagy tömeg üdvözölte őt s kocsin a polgármester házához vitték a város vendége gyanánt. Southampton város a városházán nagy bankettet adott Kossuth tisz-teletére, mely alkalommal a karzatot előkelő hölgyek serege töltötte meg. Southamptonból Kossuth a közellevő Winchester város megláto-gatására ment, hol szintén nagy tömeg lelkes fogadtatásban részesítette. Legnagyobb szerű fogadtatásra talált azonban Kossuth London-ban, hova Southamptonból vasúton ment s az állomáson a magyarok lelkes angol barátja, Lord Dudley Stuart üdvözölte egy fogadóbizottság élén. A vasútról díszes fogatokon egyenest a City tanácsához (Guildhall) vitték Kossuthot és kíséretét s itt a Lord Mayor teljes tanács-ülésben üdvözölte. A londoni közönséghez Nel-son szobra tövében, a Trafalgar Square-on mon-dott nagy beszédet Kossuth.

WESELENYI EMLÉKEZETE.

Pályadíjnyertes óda.

Irtá és Zilahon báró Wesselényi Miklós szobrának lelep-lezésén 1902 szept. 18-án szavalta Zempléni Árpád.

Az óriás magyar föltámadot!
Ragyogva, im, a sírból is kiszáll.
Nem törheté meg a vak bajnokot
Se földi börtönör, se a halál.
Az egykor benne forrott őserő
Művész kezébe gyujta ihletet;
Lángja kohó lett, zúgva perzselő,
S megolvastá a fagyos érzeket.

Csodálatos lény, Vulkán gyermeke,
Rajongva nézünk korszakod felé!
Mint újra éledt ódon hitrege,
Ugy állasz vala nemzedet elé.
Jós-szellemlé hírlel elközelgeted;
Babér árnyazza gyermek-arcodat;
«Két hon reménye», ifjú sas, neved;
Csodálat és dal és gyanú felett.

Forrongó hősvér, kínzó nagyravágy
Feszíti kebled, vérmes óriás;
Szép vagy, erős vagy, érzezes, durva, lágy,
Daczos, kevély vagy, ifjú Messias.
Ki bír veled? ha szenvedély ragad!
Tornán, vitán, toron ki bír veled?
Rajtat ki győzhet?! Egy csak. Te magad.
S te szarnok is vagy — önmagad felett.

Versenyre vágyol versenyáratlan!
Tanulni vágyol, de nincs mestered;
Buzdító útra kelsz, — hatástalan;
Alkotni vágyol, ámde nincs tered.

KOSSUTH LAJOS SÁROSPATAKI LAKÓHELYE.

KOSSUTH LAJOS BODROG-SZERDAHELYI LAKÓHELYE.

Elmédnek érzed vulkán-erejét,
Kardnak érzed titán-izmait:
De nincs erő, a melylyel összemérd
És érezt se látsz, a melyért harcba vidd.

A nagyság kínos árvasága ez.
Csak majmolód a sok üres barát.
Ki lelked méltó társasága lesz,
Így zajg az is még s ép így vár te rád.
A míg te őt s téged föl nem lel ő,
Nem is lesz addig soha senkitek;
Mestere léssz, mestered lésszen ő
S a kettős-egy hazát megmentitek.

Széchenyi az! Nagy lelke nem sivár,
«Hordván közöny havát és gúny jegét»;
De attól tart, fölkeltenie kár
Félig már holtan adott nemzetét.
Erős, nagy népek élnek nyugaton,
Tétlen fajunkat úgyis elnyelik,
Jobb: veszünk öntudatlan, parlagon,
Ha úgyse bírnánk élni reggelig.

Lángszív, eredj! és gyujtsd föl lángesztét,
Mit alkotásra hívna anyni tér!
S míg jártok a világban szertesztét,
Magaddal győzd meg, a magyar mit ér?
Biztasd, kövesd! Együtt versengve el
A «tanulásnak vándor éveit»;
Légy első műretek, mit ő emel
S te általad gyíjjon szívébe hit!...

Hol kelet napja nyugovóra száll,
Az óceán zúg, eszmék árja forr:
Ifjú nagy jelketek buzdúlvá jár,
Munkára serken s átforr, mint a bor.
Zarandok-út ez a jövő felé,
— A hívó szóra tett a válaszó;
Új ösvény, melyre ketten léptetek,
S melyen, ha majd megérté, — ösmeré,
Szeretve, áldva kísér népetek...

Munkára gyorsan! tette, szóra fel!
Példáton, igétek nyomára
Alkotni-vágyás forró szomja kel
S országát ébred a két — tartomány.
S mikép ti ketten, két hon bajnoka,
Ugy egyesül majd székegy és magyar;
Kiáll minden vést János-homloka:
Mihelyt, mikép ti, egyet úgy akar.

— Szabadság és ipar! — kiáltja ő,
S Tiszán, Dunán átal süvölt a szó.
A te szavad, mint orkán zúg elő
S a béretek visszazengik: — Unió! —
Ugy jössz, mint a tisztító forogteg,
Villám tüzeben, vést felhő közt;
A kiváltságok várát döngeted
S csodálva félnek, mint az üstököst.

Mint óriási kínzó sérelem,
Seb, mit gonosz kéz folyton nyitva tart,
Ugy állt előtte a szörnyű jelen,
Mely ölte Erdélyt, sújtá a magyart.
Koldús a nép, az úr elmaradott,
Hitlen a kormány, kétszínű a pap:
Oh, hogyne zúgna orkán-haragod?
Csoda-é, hogyha villámod lecsap?

Iszony látnod — az úri rend mögött
Miként rabol garázda hatalom!
Törvényt, alkotmányt félre mint lökött!
Jelszava dölyf: jogom, mert akarom!
Miként fogdos kötéllel katonát!
Mint fosztogat a jobbágy-telkeken!

A gyáva nemes tőr, se hall, se lát,
Szólni te mersz csak: Ezt nem engedem!

Rongy kiváltságát félti a nemes,
Czímeres, czifra koldus-levelét.
Ezért ugyan tűrnie érdemes,
Hogy nyúzzák népet, lopják kenyereit.
Hah! átkozott, ki elnyomást terem
S kiváltságon vesz hozzá elnyomót!
Oh ártatlan nép! balga úri rend!
Hah! dőre nemzet! hitvány vérszopók!

Szenved a nép: vállaljunk terheket!
Szenved a két hon: védjük ős-jogát!
Nem kiváltság a hazaszeretet,
A jog se legyen kiváltság tehát.
Miként az Isten, legyen egy a jog!
Miként az ég egy: legyen egy a hon!
S nem lesznek hódítók, se tolvajok,
Kik győzhessenek az egy magyaron!...

A nép s a hon, szabadság és jövő
Ékép zendíti szóra ajkadat;
Neved megváltó s összeesküvő,
Dal és dicsőség és gyanú fogad.
Te rázd új életre ezt a hont,
Mely lángra, tette gyúlad szétiben;
S nem úgy beszélsz, hogy egykor visszavond;
Szenvedni megtanulhatsz, félni nem!

Nem kérdezed: minő sors átka vár?
Minő ármányt kóholnak ellened?
Mint a fényhordó menyrei sugár,
Oly egyenes, oly tiszta jellemed.
Hol gyöngye küzd, a hol segélni kell,
A hívó szóra tett a válaszó;
— A nagyság és az irtalom iker, —
Egész erődrel síkra szállasz ott.

Midőn a Várost, országunk szívét
Elynelni költ a megváltó folyam;
A paloták közt haragot a jég
S árvisz ivított végig szilaján;
S mögöttük elmerült vagy romba hullt
Hajlék, vagyon s minden, mint népe bírt,
S hol a vad ár johódva meglapult,
Ott már a puszták birodalma nyílt!

Midőn egy-egy halomnak szigetén
Kétségbeestek ezre jaggattott;
Kincsén a gazdag, rongyán a szegény,
Mint omló hajlokában ott hagyott;
Gyermek szülőjét, szülő gyermekét
Siratva a halál torkában ült;
S kalóznép járt közöttük szertesztét
S kifosztá azt is, a ki menekült!

Midőn vala fételt és halál,
Haragnap, milyenről nem szóla jós:
Az első mentő itt is te valál,
Érezkarú bajnok, «árvízi hajós»!
Bárkás Noé zajló hab torlatán,
Nagyobb annál, mert mentél ezreket!
Míg él magyar s egy kő lesz Pest-Budán,
Nagy szív, ezért mindig megemleget...

S míg két hon újjongott ezért feléd,
S tiéd volt minden szív és hódolat,
Elérted a dicsőség láng-delét:
Az ármány is elvégé sorsodat.
Nagyságod bántá? vagy a büntetés?
Vagy minden érdem újabb alkalom,
A melyre készen áll a büntetés?...
Börtönbe vitt a hóhér hatalom.

Világosság? szabadság köll neked?
Börtönbe védél! Sötétség reád!
Az majd lehítt forró lelkedet
S kioltja sas-szemed lángsugarát.
Ha majd a rabláncz tűrni megtanít,
S nem marad benned lán, tán elme sem;
Ha majd a börtön éje megvakít:
Majd számkivetnek nagy kegyelmesen.

Oh! türelemnek óriása te!
Hogy ezt a sorsot is elviseléd!
Oh! nemzedetnek méltó mása te!
Ongyöző Sámson! áldás zeng feléd.
Ki megbocsátni és feledni tudsz
S tovább alkotni a kereszt alatt
Es üldöződ mentésére futsz:
Van-é számodra elég hódolat?!

Ki nem láttál már földet és eget,
Belátál a jövő rejtelmeibe.
Láttad a vést, mely mindent fenyeget:
Császárt, királyt egyformán nyelni be!
Le a gyanúkkal! mért e sok viszály?
A vak lát! és az ép szem álmodik!
Nem az ellenzék és nem a király,
Az ellenség egy szarnok — harmadik!

Salvók bálványá, éjszak szarnoka,
Kietlen nagyságban ottan áll,
Vadság szívében, kezében kancsuka:
Ő lesz a végzet! ő lesz a halál!
Csak összetartás védhet ellene!
S csak szabadság az, a mi összetart!
Mégvéd a szent szabadság istene
Császárt, királyt, németet és magyart!...

Oh, mért nem hallgatták meg «Szózat»-od,
Kétségbeest hűség jós-szavát!?
Oh, mennyi tiszta vér kiontatott!
Oh, mennyi késő bú kelt, mennyi vád!
Oh, mennyi tévedés, oh mennyi könny,
Oh, mennyi átok, vétek elmarad:
Ha jobb szándék él akkor odafont,
És több belátás munkál itt alatt!...

Talán, talán megjő már az idő,
Midőn igazság lésszen igazad!
S tanácsaidból formál a jövő
Védelműl magának várakat.
Talán beteljesül religiód,
Melynek vezére s vértanuja lől:
Látunk szövetkezést és úniót
S ez únióban a magyart — élől!...

Oh, nézz le ránk ma, fényben visszatért!
Oh, szállj le hozzánk és maradj velünk.
Munkálj ez immár munkás nemzetért,
Légy biztatónk, atyánk és mesterünk!
Csodák történetek már azóta itt:
Egy lón az ország, polgár lón a rab;
E korszak, mely csodákkal gazdagít,
Legyen még-egy csodával gazdagabb.

Jőjj! és vezess! a szív, az ész, a kar
Munkáljon össze, követvén igéd!
Míg örökletet nem nyér a magyar
S egy új nagy-népet az emberiség.
Ki vértanú vagy, szent vagy, glóriás,
Ébredj közénk! elhagyván mennetét:
Világtalan jós, küzdő óriás:
Nevelj minékünk új Széchenyiket!

AZ 1848-KI ORSZÁGGYŰLÉS MEGNYITÁSA BUDAPESTEN. — KÖNYVNYOMÓ KÖRÖZET TITKÁR.

BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓS SZOBRA ZILAHON.

Fadrusz János szoborműve.

BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓS SZOBRÁNÁL.

Beüthy Zsolt emlékbeszéde.

Tisztelt hallgatóim!

A fajszeretnek és emberi jogéretnek, a szabadságszeretnek és törvénytisztletnek, egy szóval a magyar ideálnak új oltára az, mely egybegyűjtött bennünket, hogy e vidék hegyeinek, történeti emlékeinek, szent hagyományainak edző levegőjében szemünket, szívünket, akaratunkat erősítsük. A férfiú, kinek emléke előtt állunk, nagy történeti szerepét jóskönyvében, a *Szózat*-ban, egy sötét gondolattal fejezte be, a legsötétebbek egyikével, mely az eget ostromló reményeknek, a lehetetlent vivő hitnek amaz esztendeiből, lelkesítő zajából minden emberi nagyság intó mementójaként kong felénk. «Halandók sorsa: élünk, hogy felejtsünk s felejtsünk.» E bús íge Kemény Zsigmond remek jellemrajzából terjedt el; de Wesselényi ajakáról fakadt, ki soha egy jó szót, egy baráti kézfogást, egy igaz kötelességet el nem feledett s magát egyszerre vakon, mankóra támaszkodva, megtörtén a feledés szigetén találta. A szenvedések, de különösen a csalódások keserve könnyen általánosít. Annak a léleknek éjszakája, mely valaha önfényéből ragyogott, hevitett, vezetett, utat mutatott: ép oly kevéssé örök, mint a napé. Midőn Wesselényinek annyi eszméjét igazolta, annyi jószavát beváltotta az

idő; midőn ma éppen törekvéseinek diadalaként áldozhatunk emlékének: im idesereglett nemzete tesz tanúságot róla, hogy sötét tétele csaló-dás volt. Wesselényi Miklós nem azért élt, hogy elfeledtessék; született, hogy élete munkájával, meghalt, hogy emlékével szolgálja nemzetét. Ez a nemzet az ő emléket lelkesítő erőnek, eszméit vezető fáklyáknak, pályáját szent örökségének érzi.

Ki felejtene el, hogy abban a korban, mely a nemzeti szellem magára eszmélésének hevérére és biztos erejére, létfeladatainak tisztá felismerésére, megvalósításuknak lázas és szívós munkájára s ideális fölemelkedésre nézve páratlanul áll egész ezeréves történetünkben, — ki felejtene el, hogy Széchenyi kora, a magyar reformkor igazi munkája kezdetén, 1830-ban az egész országgyűlési, felső- és alsóházi ellenzéknek, melynek lelkében a jövő Magyarország diadalmas eszméi értek, Wesselényi Miklós volt az első vezére. Első szavával «a kor lelkére» hivatkozott s a magyar nyelv jogára, mint «az ébredő magyar közvéleménynek első szülőltéré» mutatott.

Kétségbeejtőbb, vigasztalanabb helyzetben, sorscsapásoknak borzalmasabb súlya alatt talán volt már nemzetünk; de bizonyára sohasem állott még, s más nemzet is aligha, az egyszerre és föltétlenül megoldandó feladatoknak súlyosabb és végzetesebb tömege előtt. Ennek az egész kornak hasonlíthatatlan nagyszerűsége és

tragikumja éppen abban áll, hogy egyszerre kellett szembe néznünk a feladatok egész sorával, küzdeni érettök, megoldani őket, melyeknek mindegyike külön-külön is a nemzeti bölcsesség és erő próbaköve lett volna. Csak a három legfontosabbat említem. Az egyik nemzeti szabadságunknak, önállásunknak, alkotmányunknak megvédelmezése és biztosítása volt a birodalmi és kényuralmi eszmével s a kormányok központosító törekvéseivel és erőszakoskodásaival szemben. A másik, halaszthatatlannak látszó feladat: közéletünk nemzetesítése, a magyar nyelvnek jogaiba igtatása országos életünk egész körében: az igazi nemzeti állam kiépítése. A harmadik: arisztokratikus jogrendünknek, rendi alkotmányunknak demokratikus átalakítása, melyet nemcsak a kor szelleme követelt, hanem a nemzeti erő gyarapításának és egységesítésének érdeke is multhatatlanná tett. A törvénykezési, gazdasági, művelődési élet körében teendők hosszú soráról nem is szólva, az említettem három óriási feladat megoldásának politikai szükségé, mondhatnám politikai kényszerre egyszerre szakadt reánk. Bár nagy érdekeink ki-küzdésének sorrendjére, a küzdelem módjára és fegyvereire nézve vezető államférfiaink fel-fogása eltért is egymástól: arra nézve, hogy kivívásuk és biztosításuk nemzetünk életkérdése, hogy mindegyikük irányában ébrednünk, dolgoznunk és küzdenünk kell: nem volt közöttük véleménykülönbség. Más, szerencsésebb körül-

mények közt fejtett és élő nemzetekre nézve e feladatok egyike és másika rég nem is létezett, megoldották a természet és történet elemi erői; a mit politikai bölcseséggel és erővel kellett megvalósítaniok: a megoldás szüksége és munkája különböző időkre oszlott fel. Minket egyszerre vetett eléjük végzetünk, egyszerre hármas küzdelembe, három hatalmas ellen él: a kormányok, a magyar ódság és a nemzeti-egyesületek ellenállása él. A kinek csak némi jártassága van is a politikai történetben; a ki csak annyira-mennyire is ismeri Magyarországot, politikai, gazdasági, műveltségi, erkölcsi állapotát a szent szövetség idejében, a reformkor hajnalhasadásá előtt: annak nem kell magyaráznom e küzdelem legyőzhetetlennek látszó nehézségeit, erőforrásait megnyilatkozásának csodaszerszerűségét, egész lefolyásának páratlan fenségét. Valóban, ez a nagy nemzeti történet, a királyfiára emlékeztet, kitől ellenséges sorsa, boldogulásának feltételeül, három csoda végrehajtását követelte: a királyi észlel és erővel megoldotta a csoda-feladatokat s királylány lett országában.

A nagy munkát elvégeztük a magunk erejével; de kétségkívül a Gondviselés támogatásával. E támogatás alatt nemcsak a külső, európai politikai életnek azokat a fejleményeit és mozzanatait értem, melyek, a júliusi forradalomtól kezdve, ösztönözve és kedvezően folytak be nemzeti haladásunkra, hanem értem különösen azt a bőkezűséget, mely a kiváló szellemeknek példátlanul gazdag sorával ajándékozott meg minden téren, a hol csak lelkek gyújtó hevéré és világitó fényére szükség volt. Mit tettünk volna, rengeteg feladatunkkal szemben, kiváló államférfiak nélkül, országunknak szirtek és örvények között hálkódó hajójával; mit kiváló szónokok nélkül, mikor az új eszmék egész seregével kellett áthatni milliók lelkét; mit nagy költők nélkül, kiknek lángelméje az uralkodás belső jogát is kivívta nyelvünknek; mit kiváló hadvezérek nélkül, mikor a jognak negyedszázados szellemi harcra után az ultima ratióra kényszerítettünk? A kire csak szüksége volt, a kor lelke megszülette és megihlette. Nincs nemzeti életünknek korszaka, melyben annyi név s oly méltán kérne helyet történetünkben, mint a múlt század nagy, nemzeti fejlődésének évtizedei. Valóságos csillaghullás volt az felszázadig, az idők szüksége s a fejlődés természete szerint, az államférfi Széchenyitől kezdve a művész Munkácsyig.

Az elsők között, a legelsőnek, Széchenyinek oldalán tűnik föl Wesselényi. A világlátott, a harcmezőn és a szalonokban egyaránt ünnepe, de bensejében már elégtelenül vívódó, nagyobb életszoklalat kereső fiatal huszárkapitány 1820-ban ismerkedik meg Debreczenben Wesselényivel s a következő esztendőben Zsibón barátságot köt vele. «Érzem, hogy vele szoros és oldhatatlan barátságban fogok élni», írja naplójában. Sem természetük, sem műveltségük, sem felfogásuk nem volt egyező; de egy közös eszmében találkoznak kellett, vonzaniuk kellett egymást s a találkozás döntő fontosságúvá lett nemcsak egyéni valójukra és pályájukra, hanem Magyarország jövőjére is. Széchenyi lelkében keserű kétely és szinte fantasztikus rajongás küzködnek, de konvulzióit egy szarnoki akarat zára tartja rejtve a világ előtt; Wesselényi csupa hit, csupa föltétlen meggyőződés, kétsége ép oly kevés, mint titka, minden érzése és gondolata szinte elemi erővel tör ki ajkán. Keble csordultig tele hazafias szenvedéssel, míg Széchenyiben jövő nagy hivatásának még csak sejtelmé ébred. A huszonnegy éves Wesselényiben már kész a legnagyobb magyar, a huszonkilenc esztendő Széchenyiben még csak dereng a legnagyobb. Amaz testi-lelki valójában, életmódjában, felfogásában, kedvteléseiben a hagyományos magyar élet alkotója; emennek beszédén, modorán, műveltségén félreismertetlen a Mária Terézia és József korszakának emléke, az idegen környezet, melyben gyermek-és ifjú-korát töltötte. Széchenyi akkor még bizonyára nem értette, mint később, atyját, ki «mint magyar remény nélkül szállott sírjába»; Wesselényi még nem volt tíz éves, mikor édesatyjának és a Zsibón időző Kazinczy Ferencnek a haza során keserű beszélgetését kipirult arccal és lángoló szemekkel hallgatta alkonyattól hajnalig s az idősebb Wesselényit, kit «József császár börtöne szenvedni megtanított, de félni

nem»: bizonyára senki sem értette meg oly korán és oly igazán, mint a fia. A *Balittételekben*, már a harminczes évek elején hirhadt elfogadásáról szólván, írja a következő sorokat: «Földi féltelmet én nem ismerek; a mim nekem nem féltendőm, az előtt bármi hatalomnak is elporlik ereje; lelkem függetlenségét lánczai nem békózhatták s öntudásom nyugalmát gyűlöli nem zavarhatják; — más lánczok engem e világhoz nem csatolnak, csak hazám boldogsága s az emberiség szent ügye.»

A két barát, együtt indulván egy nagy, nyugat-európai útra, örök szövetséget köt, mely mind mélyebb és ideálisabb tartalmat nyer. Hatásuk egymásra sokkal természetesebb, sőt szükségszerűbb, hogyszem följegyzések nélkül is tisztán és biztosan magunk elé ne állíthatnók. Széchenyi európai műveltségben, világtapasztalásban, irodalmi ismeretekben messze meghaladta barátját, míg ez nemzeti érzésének erejével s a hazai élet és politika ismeretével járt előtte. Kiegészítették és áthatották egymást egy nagy, közös eszmék egyre hevítőbb uralma alatt, melynek képe egyikök lelkében tisztult, a másikéba immár kitéphetetlenül begyökeresedett. Wesselényinek látóköre tágult, míg Széchenyi nemzeti géniuszának kétségkívül ő lett legvalószínűbb ébresztőjévé. Ifjúkori szövetségük már későbbi romjain írja Széchenyi a *Jelenkorba* a szép sorokat: «Lángoló hazaszerete, magasztos felfogása és bizonyos varázs, melyet anyyikra gyakorol, elbájolák lelkemet. Ó mily gyönyörű pillanatotok tölték egymással, mikor tele a legkinosb epedéssel, fel-feltűnik néha előttünk egy reménysugár, hogy tán még sem fognánk egyedül mi magyarok lenni a civilizáció száműzöttjei. Célunk nem es és hozánk illő volt.» A kornak, melynek küszöbén a két barát, fiatal szívök hajlamával s egy nagy nemzeti cél érdekében kezét fogva jelenik meg, két szábló fonódó vezéreszméje: legyünk európaiabbak és magyarabbak. Egymást kiegészítő két léleknek egymásra hatása által tűnik föl bennök ez a gondolat abban az összefonódásban, bensejében, a mint azután az ő példájukból és szavaikból a nemzet lelke visszaadja.

Azonban bármilyen mély és nagy következtető befolyással voltak is egymás fejlődésére, természet szerint egyikök sem alakíthatta át a másikat teljesen a maga képeire. «Hogy a nemzeti erőt s érzést kell nálunk kifejteni s hogy ez az egyedüli út, mód, hogy a magyar valaha szabad legyen»: ebben egyeztek; de már a kétségbejött helyzet okaira s az orvoslás eszközeire nézve felfogásuk eltért egymástól. Ezt a különbözőséget a legvilágosabban fejté ki maga Wesselényi, naplójának egy helyén, melyet Szikszay Lajos közöl érdemes dolgozatában. Rövid foglalata, hogy Széchenyi inkább a nemzetben magában kereste elmaradásának, súlyosodásának, egész balsorsának okát s önértésének, társadalmi, művelődési és gazdasági tevékenységének fölelevenítése és nemzetiségének révén fokozatosabb és biztosabb úton törekedett a cél felé; míg Wesselényi a százados nemzeti elnyomatásban, a szenvedett törvénytelenések végtelen sorozatában érezvén bajaink forrását, alkotmányunknak s ezzel szabad mozgásunknak biztosítását tartotta nemzeti fejlődésünk föltétlenül szükséges alapjának. Széchenyi újat húzni, szakítani a kormánytól nem akart, mert a felidézendő közjogi bonyodalmaiktól feltette a nemzeti munka elérhető eredményeit; Wesselényi kurucz szenvedélyvel ostromolta a kormányt, rendületlenül hitt az írott jog erejében és győzelmében s mindenek előtt szabad teret akart biztosítani a nemzeti munkának. Az a soha nem ingadozó, minden üldözés és börtön tűzpróbáját is kiállott hódolat, melylyel a királyi személyére tekint, csak kiegészíti magyarságának tipikus képét. 1831-ben már arról értesül, hogy a kormány titkon elfogadta a kormánybizottságát, melylyel a királyi személyére tekint, csak kiegészíti magyarságának tipikus képét. 1831-ben már arról értesül, hogy a kormány titkon elfogadta a kormánybizottságát, melylyel a királyi személyére tekint, csak kiegészíti magyarságának tipikus képét.

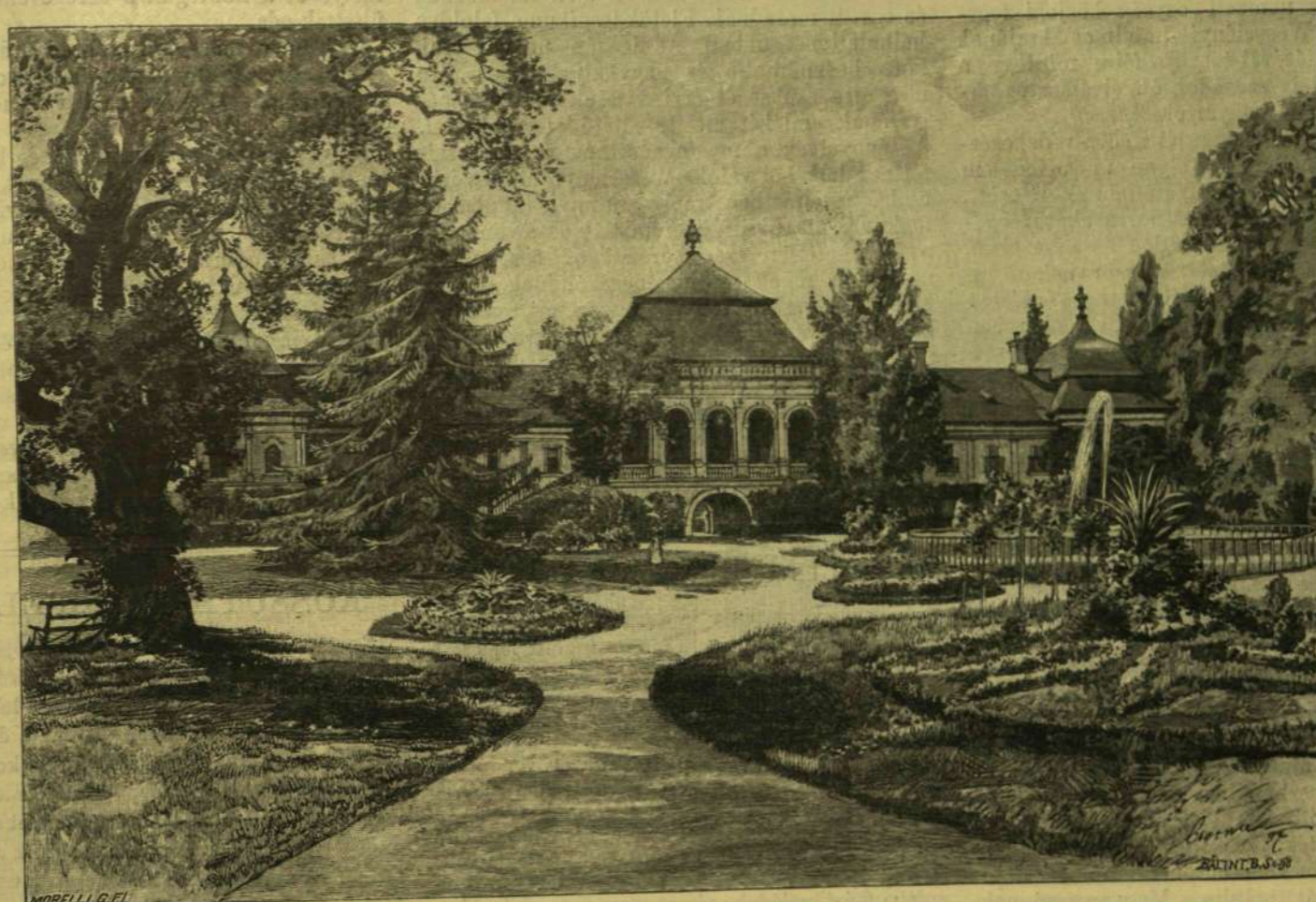
Kezelt nemcsak a nemzeti érzés, hanem egyenesen a nemzeti jogértet ereje feszítette leghevesebben és legkitartóbban. Az alkotmány sértetlensége, tisztelete fent és alatt: ez a legfőbb elengedhetetlen biztosítéka minden törekvésünk sikerének; e nélkül a homokba építenék. Ebben nem engedett, ebből nem alkudott, sérelmeinek megakadályozását vagy megtorlását mindennél előbbvalónak s minden eszközzel he-

tarában, Széchenyi belső és Wesselényi külső szenvedéseinek forrása is.

De az ifjú athléta még közpályájának csak kezdetén áll. Nincs drágább kincsünk a törvénynél, nincs előbbvaló kötelességünk védelménél, — ezt hirdeti és példázta, mikor, még Széchenyivel való ismeretése előtt, az úrbér rendeleti, törvénytelen szabályozása ellen föllep, noha nem volt szív, mely az emberjogokért s a méltatlanul elnyomottakért hevesebben és melegebben vert volna, mint az övé. Külföldi úttjáról visszatérve, a magyar közélet levedényében közelgő viharok szelét érzi. Kiadtnak a katonaszerzésre és adóemelésre vonatkozó törvénytelen rendeletek s a már halottnak nézett nemzet ébredezni kezd erre a halálos esapásra. A megyék egy része ellenáll, s ebben a föltámadásban nem kis része van az ifjú Wesselényi dörgő, lelkesítő, izgató szavának, melylyel lelket verni igyekezik az aléltakba és bántortalanokba. Megyéről megyére jár, első képviselőjéül a reformkor egy érdekes típusának, a *közborgó patriótáknak*, kik gyűlésről gyűlésre, megyéről megyére járnak a nemzeti ügy érdekében szólni, tenni, áldozni, kockáztatni, a hol szükség van rá. A közforrongás eléri célját, az 1825-iki országgyűlés összehívatik, Széchenyi a köztérre lép s a magyar reformkor kezdetét veszi. Wesselényi még nem tagja ennek az országgyűlésnek, de neve már terjed az ajkakon, izzó lelkének sugarai érik a szíveket s 1830-ban már mindkét ház ellenzékének élén találjuk. Már maga egyéniségének hatalmas benyomása is az akkori viszonyok között történeti fontosságú. A nemzet előtt álló feladatoknak szinte megbírhatalan súlyával s az ellenséges erőknek megfélemlítő nagyságával szemben mindenki érzi a magunk erejének csekélységét, feletlenségét, ziláltságát s a föllelkülés pillanatait a kétség hosszú órái válogatják, mikor az élethalál harangja már munkára és harcra szólít. A nemzet szemét ebben a végzetes órában vona magára Wesselényi. Ime, előtte vezére: az öröknek, a rendületlenségnek, a hitnek képviselője, külső képében és lelkében, hangjában, viseletében és eszméiben egyaránt. A népleleknek abban az állapotában bizonyára mélyebben hatott a példa, mint a magyarázat: Wesselényi példa volt. Talán erősebb mint a milyen bölcs, talán szenvedélyesebb mint megfontolt; de épen azokkal a tulajdonaival képe és forrása az önbizalomnak. Nemzete a maga szellemét látta benne a maga céljaira tömri; benne sejtette meg a maga erejét is, általa erősödött hite ebben a nemzeti erőben s bátorodott és izmosodott elhatározása érvényesítésére. Ez Wesselényi egyéniségének nagy politikai, sőt történeti jelentősége a reformkor küszöbén.

A történelem följegyezte izgatásainak és szónoklatainak döntő erejét az országgyűlésen a magyar nyelv ügyében folytatott tárgyalásokra. A főrendek macakasságú ízenetök, magyar megszerkesztésében az ő dörgő szava törte meg s a magyar nyelv közérvényéről való tanácskozás folyamán beszédének egy mondata szálló igévé lett: «Régen magyarabb volt a magyar, hogyszem a magyar nyelvről törvényeket kelljen hozni; utóbb nem volt eléggé magyar, hogy ilyeket megalkothasson.» A nemzet szegye, keserve, megtérése viharzott szavaival: a magyar nyelv már politikai diadalnak útjára jutott. De Wesselényi harmincz éves közpályájának kiválóbb mozzanatait sem engedte elősorolnom a keret, melyben mozognom kell. Kénytelen vagyok csupán azoknak a főszemléknek megjelölésére szorítkozni, melyek pályáján, tettein, szónoki és irodalmi művein uralkodnak, melyek az ő nagy szívének lángoló haza- és emberszeretéből fakadtak, a nemzeti múlt keserű emlékein s a jelen kiábrándító tanulságain értek s a jövőbe is bevilágítanak. Ez eszmék egy részét az ő hatalmas egyéniségének és tragikus sorsának emlékeitől megszentelt örökségeül érezzük ma is mindannyian.

Kezelt nemcsak a nemzeti érzés, hanem egyenesen a nemzeti jogértet ereje feszítette leghevesebben és legkitartóbban. Az alkotmány sértetlensége, tisztelete fent és alatt: ez a legfőbb elengedhetetlen biztosítéka minden törekvésünk sikerének; e nélkül a homokba építenék. Ebben nem engedett, ebből nem alkudott, sérelmeinek megakadályozását vagy megtorlását mindennél előbbvalónak s minden eszközzel he-

A WESSELÉNYIEK ZSIBÓI KASTÉLYA.

Osserna Károly rajza.

lyesnek tartotta. Mint a hagyományos sérelmi politikának legutolsó, legelszántabb s talán legnagyobb képviselője akarja átvezetni nemzetét az alkotások terére. Az utolsó magyar politikus, kivel szemben mindenki érezte, hogy oldalán a kard nemcsak hagyományos dísz, hanem lelke egy vonásának kifejezője. A harminczes évek elején a törvénytelen katonafogdosás ellen intéz heves ostromot, megtörhetetlen ellenállást. Mely jellemző keserű szavai ebben az ügyben! A kérelmetlen és nyers erőszaknak, melylyel a kormányval szembeáll, visszajá a legmélyebb és leggyöngédebb emberszeretetére, melylyel törvénytelenül zaklatott, boldogtalan jobbágyait védelmezi. Majd a közel negyedszázadon át országgyűlés nélkül úrkodó s jogtalanul össze alkotott gubernium ellen, a hatalmaskodó királyi biztosság ellen, az 1834-ben végre összehívott országgyűlésen az elnöki szék szabálytalan betöltése ellen s a tárgyalások folyamának közléte, a teljes nyilvánosság érdekében tesz, izgat, szónokol s megakadályozván a királyi előterjesztések tárgyalását, folytatja az obstrukció régi magyar divatát. E szenvedélyes s csak negatív eredményű küzdelem talán kétes értékű volt, mint Kemény oly rendkívüli éleslátással fejtette; de ne feledjük el, hogy akkoriban a közszellem biztatására, táplálására, hevítésére legalább annyi szükség volt, mint politikai bölcseségre. Wesselényi ennek a feladatnak betöltésére hivatott; «a nemzeti érzés és szabad szellem» fejlesztésének akart első sorban munkása lenni.

Meg az elnyomott nép ügyének szószólója. A jobbágyosság nehéz sorsa, terheinek könnyítése, igájától való megszabadítása senkinek a szívében nem feküdt jobban, mint neki. Valóban a magyar parasztnak első érzéslakja, mely ezen a szabad földön művészi éze alkotásában megjelenik, meghatott tekintetével a nép méltó háliját örökíti meg iránta. Magánörökben és a közpályán, a megyék és az ország gyűlésein, szónoklatokkal és tettekkel, a nemeslelkű áldozat példáiával küzd emberjogai kivívásáért. Az 1832-diki országgyűlésen, melynek ellenzéké még Wesselényi vezette alatt szerveződik s a mely a nép érdekeire vonatkozó reformok sorát megindítja, az ő befolyása vitte ki az úrbéri munkálatok tárgyalásának elsőségét s ezzel, Kemény megjegyzése szerint, «a nép és arisztokrácia közötti bizalmatlanság lerontását». A mit a maga jobbágyaiért, lelki és testi gondozásukra, könnyebbségükre, biztosításukra tett, áldozott: annak fölemelő emlékét bizonyára

nemesak Szilágymegye levéltára, hanem népének élő hálája is őrzi. Jellemző, hogy míg e kor vezéreiből, Széchenyi és Kossuth is, kiváloan politikai oldalról tekintik s újra meg újra a nemzeti erő gyarapításának és egyesítésének szükségével indokolják: Wesselényi szellemében a kérdés emberségi mozzanataival sokkal inkább előtérben látszanak. Nem mintha az ő nemzeti és ellenzéki politikájába és taktikájába nem illeszkedett volna be szervesen az ő nemzeti és emberségi mozzanataival szembeáll, visszajá a legmélyebb és leggyöngédebb emberszeretetére, melylyel törvénytelenül zaklatott, boldogtalan jobbágyait védelmezi. Majd a közel negyedszázadon át országgyűlés nélkül úrkodó s jogtalanul össze alkotott gubernium ellen, a hatalmaskodó királyi biztosság ellen, az 1834-ben végre összehívott országgyűlésen az elnöki szék szabálytalan betöltése ellen s a tárgyalások folyamának közléte, a teljes nyilvánosság érdekében tesz, izgat, szónokol s megakadályozván a királyi előterjesztések tárgyalását, folytatja az obstrukció régi magyar divatát. E szenvedélyes s csak negatív eredményű küzdelem talán kétes értékű volt, mint Kemény oly rendkívüli éleslátással fejtette; de ne feledjük el, hogy akkoriban a közszellem biztatására, táplálására, hevítésére legalább annyi szükség volt, mint politikai bölcseségre. Wesselényi ennek a feladatnak betöltésére hivatott; «a nemzeti érzés és szabad szellem» fejlesztésének akart első sorban munkása lenni.

Épen a jobbágyosság ügyében mondotta 1835 decz. 9-dikén Szatmármegye gyűlésén azt a beszédét, melyhez közvetlenül kapcsolódik megfontolásának tragikumát. A kétszínűség, hamis játékot veti ez ügyben is kemény szavakkal a kormány szemére. Ez megragadja a régi várt alkalmat, hogy akkoriban legfélelmezőbb ellenségét megsemmisítse s megtörésével a nemzetet megfélemlítse. A múlt évi erdélyi országgyűlésen való magatartásáért ott már közrendzavarásért pör folyt ellene: most hűtlenség miatt fogják vád alá. Ennek a pörnek részletei és leteltyása ismertebbek, hogyszem egyes fiának üldözését a maga üldözésének érzi. Mindvégig leghívőbb barátjának, Deák Ferencnek fényes közjogi fejtegetése, Kőlesy védelmének művészi ereje, a rendek nyilatkozatainak zúgó áradata az országgyűlésen és a megyéken, az egész közvélemény feljajdulása, de maga az igazság és okosság sem segíthetett rajta. Legkevesebb a népszerűségnek az a vakító ragyogása, mely az üldözött, bűjosos orosz-lánt környezte, midőn a pesti nagy árvíz napjaiban erős karjaival és hálalmegyítésével ezereknek és ezereknek megmentőjévé lett. Wesselényinek már volt egy éneke: *Bajza Sohajtását*, a honfiszervek a kétségbeesés örvényéből kitérő fohászat, hazaszerzte *Wesselényi dalának* hitták; most Vörösmarty nyújtotta *Az árvíz hajójának* a költészet hervadtan koszorúját. A költő lelkének jós-erejével szól ez a versszak:

Ót minden elhagyá,
Az ember, a világ;
Csaknem maga maradt,
Mint téli fán az ág.

Ó még mentő sajkáján áll, ezer és ezer, hálában dobogó szívűl véve körül. Ott áll valóban

nagyságának tetőpontján, az emberi öröknek, külsőnek és belsőnek, legösszhangosabb és legmegragadóbb képe gyanánt. Megvívta szellemi harcát a világ egyik legnagyobb hatalmasságával s a nemzetnek feltámadt, érvényesülő erejében minden fenyegető balsors ellen is érezte a magának győzelmet; most ime a természet, ádáz elemei ellen száll harcra és győz. A fenség nagy énekesében méltó költőjét találta meg. Azonban, a mint Vörösmarty szeméi előtt megnyílt a jövő: végzetének teljesedése kellett mennie. A királyi és hétszemélyes tábla három évi börtönre ítélte s rövid börtönzés után kegyelemből engedtetett meg neki, hogy fogsága idejét Gräfenbergen töltheti. Midőn hosszú évek múlva Zsibóra visszatért, megtörtén, bénán, félig megvakulva «polgári halottnak» érezte és tekintette magát.

Mielőtt azonban pályájának végéről emlékezném, vissza kell térnem röviden ennek legnagyobb jelentőségű politikai motívumára és legfényesebb eredményére. A magyar birodalomnak, mely századok óta kettészakadt, a két testvérhazának egyesítése s ebben az egész magyarság teljes erejének kifejtése és érvényesítése: ez az, a mire évtizedeken át törekszik s a miben szíve szerinti diadalt is ér. Erdélyi politikájára, elejétől végig, az összes magyarság politikájára, Erdély a három nemzetnek és négy felekezetnek, e «hét halalos bűnnek» megszolgáltatásában, sem a szabadság, sem a magyarság jogait és érdekeit megvédelmezni nem képes. Még a leopoldi hitlevélnek is csak egy pontja marad sértetlen: hogy katonasága idegen vezérelt alatt álljon. Az alkotmányosság biztosítékai évtizedről évtizedre, országgyűlésről-országgyűlésre fogynak, szűkebb körre szorúlnak. Közjoga így «produktív erő híján levén», önállása is, a nagy nemzeti fejlődés föltételeinek szempontjából, veszedelmesnek látszott. Csak az anyaországgal való egyesülés biztosíthatja szabadságát is, magyarságát is. Ennek a célnak tart vala következetességgel, ezt hirdeti mindenfelé és mindig a mély meggyőződés lobogó hevével: ennek a nagy nemzeti törekvésnek, melynek eszméje már édesatyját hivatatta, mindvégig ő maradt az élén. Fejtette, magyaráz, izgat, midőn a Részek visszacsatolásának a magyar törvénykönyvbe iktatásával megindul az egyesülés folyamata, tovább, az unióra előkészítvén, eszméjének meghódítván, különösen az erdélyi közvéleményt. A megtört Wesselényi világtalan világlának utolsó fénysugara, midőn a magyar törvényvel egyezzen az 1848. májusi

kolozsvári országgyűlésen megteheti az indítványt az unióra, mely «egyes akarattal» elfogadatik. A teljes nemzeti egység közjogi fogalommal lesz, Wesselényi hatalmas karjának utolsó erőfeszítésével tisztítja felre mintegy a végzet öklét, mely századok óta elválasztva tartotta a magyart a magyartól.

Ebben az egyesülésben látta ő a védekezésnek egyetlen módját egy olyan új veszedelem ellen, mely előtte kikerülhetetlennek látszott. A nemzetiségi mozgalmakat, forrásukat, tényezőket és irányukat, a külföldön és a hazában, ő tette politikusaik között először beható tanulmány tárgyává. Mi vezette erre a kérdésre? Államférfiúi éleslátás-e vagy Gräfenbergen szláv politikussal való találkozásának esetlege? Talán még közelebb hozza szívünkhez az a hit, hogy a legerősebb fajszeretnek, a természetes elemi ragaszkodásnak ösztönszerű sejtelmé. Magányában folyt tanulmányainak és erő gondolatainak eredménye egy könyv lett: a *Hitel* nyomába induló s eszmekörében mozgó *Balítéleteknek* tíz évvel ifjabb testvére, az 1843-ban megjelent *Szózat*. Ama másik Szózatnak gyászkepe tűnik föl előtte: a nemzeti sír; ennek fenyegető árnyékát akarja idején tovaűzni erélylyel, bölcseséggel, emberséggel.

WESSELÉNYI-ÜNNEPÉLY ZILAHON.

A nagy Wesselényi egykori vármegyéje székhelyén, Zilahon a Kossuth-ünnep alatt leplezték le az ő szobrát, *Fadrusz* János művészi alkotását. Vendégek seregleték össze a megyéből, az erdélyi részekből, széles Magyarországból.

A kormány képviselőtében *Tarkovich* József, *Szell* Ignác és *Zsitvinszky* Mihály államtitkárok jelentek meg. Az országgyűlést *Daniel* Gábor, a képviselőház alelnöke képviselte hivatalosan. Az Akadémiát, a melynek az ünnepelt dísztagja volt, *Beothy* Zsolt egyetemi tanár. Az ünnepélyen az erdélyi főúri családok számos tagja is megjelent.

Az ünnep a vármegye rendkívüli közgyűlésével kezdődött. Az elnöklő báró *Wesselényi* Miklós főispán, fia az ünnepeltnek, meghatva mondott köszönetet mindazoknak, a kik az ünnep fényét megjelentükkel emelték, majd sohasem szünő halálat nyilvánította a vármegye közönségének, a mely önmagát tisztelte meg azzal, hogy legnagyobb fiának emléket ily méltó módon megörökítette. Ezután *Sántha* Dezső bizottsági tag idézte fel emelkedett hangú beszédében Wesselényi dicső emlékét. Az emlékbeszédet egész terjedelmében a jegyzőkönyvben örökítik meg.

Gyűlés után a kolozsvári honvédeknek indulni kellett vonulni a szoborhoz. A szoborbizottság elnöke, dr. *Kaiser* György alispán beszéde után *Beothy* Zsolt, az Akadémia küldötte és a Kisfaludy-Társaság elnöke adta elő azt a kitűnő tanulmányt és jellemzést, melyet egész terjedelmében közlünk, s melyet meghatottan hallgatott mindenki. Ennek elhangzása után lett látható Wesselényi érzalakja, a mint kezét nyújtja egy jobbálynak. A közönség éljenzett és tapsolt. *Wesselényi* főispán a család nevében meleg hangú köszönetet mondott a szoborért.

Zempléni Árpád, a pályanyertes óda költője elszavalt művét, lelkes hangulat közt. (A szépen sikerült ódát mai számunk egész terjedelmében közli.) Ezután a koszorúk letétele következett. *Kaiser* alispán és szoborbizottsági elnök átadva a szobrát a polgármesternek, bejelentette, hogy a szobor alkotója, *Fadrusz* hazafias lelkesedése a honfoglaló vezérek emlékoszlopává is megajándékozta a vármegyét. Meghívta a szobornál fölváltására is az ünnepelő közönséget. Ez az emlék a Szikszay-parkban van. *Fadrusz*nak ez a műve egy obelisz, a melyet régi magyar írás díszít. Az emlékoszlopnál *Kincs* Gyula főgimnáziumi igazgató mondott ünnepi beszédet. Ezután megkoszorúzták az emléket.

Délután harmadfél órakor a megyeház fődött udvarán lakoma volt, a melyen mintegy ötszázán tartották részt. Este a városi vigadóban díszelőadást tartottak.

EMLEKEZETES HELYEK KOSSUTH ELETÉBŐL.

Zemplénmegye szerencsi járásában fekszik a 2800 fnyi tiszta magyar lakossággal bíró Monok község, termékeny szántóföldektől, rétektől, távolabb pedig tölgyerdőstől környezve.

Monok a gróf *Andrássy* Dénes hitbizományaéhoz tartozik. A csinos falu egyszerű házai közül kiemelkednek a katolikus és református templom s a díszes angolkerület környeztet emeletes gróf kastély. E kastélytól éjszakra csekély távolságban áll az uradalmi tisztai ház, melyben Kossuth született.

Az emlékezetes tömören épült házon — mint mondják, — a lefolyt század alatt alig történt valami változás; új csak a rácos kapu és ker-

tés, udvarán pedig néhány fiatal fa díszlik, melyeket a honfoglalás ezredévének emlékére ültettek oda.

A házban most az uradalmi erdész lakik, ki az udvarra tekintő képinünk nyitott ablakáról felismerhető születési szobát vendégszobának rendezte be.

Egyszermind bemutatunk még három, szintén Zemplénmegyében fekvő házat, melyekben Kossuth valamikor hosszabb-rövidebb ideig lakott volt. Egyik a sátoralja-ujhelyi ház, melyben Kossuth serdülő gyermek korában lakott szüleiével, majd midőn 1822-ben az ügyvédi vizsgálatot letette, ugyanide tért vissza, hogy atyja mellett megkezdje ügyvédi működését. Másik az a ház Sáros-Patakon, a melyben Kossuthnak ottani tanulása idején szállása volt, s a mely emléktáblával is meg van jelölve. A harmadik ház Bodrog-Szerdahelyen van, hol Kossuth mint a Vécsey-család ügyésze lakott.

Többi képeink Kossuth életének későbbi közismert eseményeire vonatkoznak.

KOSSUTH-ÜNNEPÉLYEK.

Kossuth születése századik évfordulójának ünnepelésére a fővárosban e hó 18-ikán kezdtek meg az utcák és egyes épületek díszítését, a lobogók kitűzését. A kirakatokat nemzeti színű draperiákkal vonták be s mindenfelé Kossuth koszorúba és babér közé foglalt arczépe volt látható. Az iskolákban kihirdették másnapra a szünetet és az iskolai ünnepélyeket. A boltok ajtajára kitűzték a figyelmeztetést: «A szeptember 19-iki nemzeti ünnep követségében az üzlet zárva lesz.» A városi ünnepi színt öltött.

A kerepesi-úti temetőben Kossuth sírjánál és azon a helyen, a hol a mauzoleum fog emelkedni, az utolsó díszítéseket végezték szeptember 18-ikán. A mauzoleum helyét hatalmas árbockokkal vették körül. Középpont két csigára volt erősítve a több métermázsás alapok, a melyre aranyos betűvel ez van vésvé: *Kossuth Lajos 1802—1802*. Az alapkövek szemben díszes sátrát vettek. Művészi ízléssel díszítették Kossuth sírját, a mely elé szószekert is állítottak.

Az építéshez csak a tavaszkor fognak hozzá. *Gerster* építész és *Strobl* első díjat nyert és kivitelre elfogadott tervén a bizottság némely módosítást tartott szükségesnek, s ezeket pár nap előtt állapította meg. A mauzoleum kétoszlosos terraszra épített oszlopos csarnok, melynek tetőzetén az ébredő szabadságot hatalmas oroszán jelképezi. A templomszerű oszlopos csarnokban levő ravatalról felig emelkedő helyzetben Kossuth mintha fölkelni akarna. Az egész művet a háttérben félkörben oszlopsor kerüti be. A főhomlokzat bejárója mellett bronzból öntendők két honvédelmi alak fog öröködni. Domborművek tüntetik föl a terrasz két oldalán Kossuth életének egyes főbb jeleneteit.

A főváros több egyesülete, társasoké már szept. 18-án ünnepelt. Így az országos iparegyesület, melynek első alapítója Kossuth volt, díszgyűlést tartott Kossuthra vonatkozó fölolvadásokkal. A budapesti újságírók egyesületének ünnepi összejövetelén jelen *Ernő* Kossuth hírlapiról működéséről tartott fölolvadást. A honvédmeházban *Szentimrey*, az intézet parancsnoka tartott beszédet az öreg honvédekhez, kik összedózt filléreiken koszorút vettek Kossuth sírjára. Több társaskör is ünnepélyt rendezett e napon.

Szeptember 19-ike Budapesten fényvel virradt föl. Kora reggel zenekarok vonultak végig az utcákon. Több középületre, a képviselőházra kitűzték a zászlókat. Az üzletek egy részét már a reggeli órákban sem nyitották föl, tíz órakor pedig mindenütt bezárták. A gyárakban munkaszünet volt. Az utcákat ünnepelő közönség lepte el.

A iskolákba kokárdásan, nemzeti szalagokkal mentek a tanulók, fiúk, lányok, az iskolai ünnepélyekre. Kossuth-érmeket, életrajzokat, költeményeket, kokárdákat árulók eleventítették az utcák egyre növekedő életét. Egyes csoportok zászlók alatt indultak az ünnepély különböző színhelyei felé, a megyeházához, hol díszközgyűlés volt; a *Deák-téri* evangélikus templomhoz, hol az istentiszteletet tartották, a szomszédos központi város-házhoz, hol a városi hatóság gyűlékezett az isteni tisztelőre és a temetőbe vonulásra, a mauzoleum alapkövének letételéhez; a képviselőház környekére, hogy lássa a képviselők indulását a templomba, a temetőbe. A fő utcákon tíz órakor már alig lehetett mozogni, a közlekedés sok helyt fennakadt. Hangzott a Kossuth-nóta. Az ifjúság sorakozott, újabb és újabb zászlós csapat jelent meg.

Dél felé a Kálvin-térről özönlötte el, a közönség.

A polgárság által rendezett ünnepélyre gyűlekeztek itt és a szomszédos utcákon a testületek, iparosok, egyéb egyletek, zászlóik körül, koszorúikkal, hogy kimenjenek a temetőben délután tartandó ünnepélyre.

A Budapest főváros hatósága által rendezett emlékünnepély szeptember 19-én d. e. 1/2 10 órakor kezdődött a Deák-téri evangélikus templomban tartott isteni tisztelettel. Az istentiszteleten *Horváth* Sándor lelkész mondott nagyhatású egyházi beszédet, mely után a közönség a Himnusz énekelte. A temetőben fél 12 órakor tették le a hatóságok, főbb testületek koszorút a sirra, azután az előkelő s igen nagy számú közönség a mauzoleum számára kijelölt helyre vonult, a hol a szokásos szertartások közben *Halmos* János polgármester mondott emelkedett hangú beszédet, melynek végzetével az alapkövet együtt a földbe tették a mauzoleum alapítási okiratát is. Ennek végzetével a polgárság, az egyesületek, társaságok vonultak óriási számban a sír elé, melyet egészen elborítottak a koszorúk százai. Az ünnepély belenyúlt a késő délutáni órákba.

A vidéken több helyen már a szeptember 19-ikét megelőző napokban rendeztek emlék-ünnepélyt. Így *Sátoralja-Ujhelyen* e hó 14-ikén Zemplénmegye és a város hatóságának részvételével jelölték meg márványtáblával azt a házat, melyben Kossuth lakott 1836-ban.

Debreczen szeptember 17-ikén ünnepelt. A templomban isteni tiszteletet tartottak. A városi ünnepi közgyűlést *Puky* Gyula főispán nyitotta meg. Azután *Bakonji* Samu országgyűlési képviselő mondott emlékbeszédet, majd *Komlósy* Artúr városi főjegyző fölolvasta a város közgyűlésének azt a határozatot, a melylyel Kossuth Lajos emlékét megörökítik és szoborra százezer koronát szavaznak meg tíz évi részletben. A szabadság-szobornál délután néppünnyély volt.

Szegeden a Dugonics-Társaság díszgyűlésén *Eötvös* Károly és *László* György tartott fölolvadást Kossuthról, *Szávay* Gyula és *Lipcsy* Ádám pedig Kossuthot dicsőítő költeményeket szavaltak el. Este fátylasment volt 400 fáklyával és igen sok lampionnal. 25—30 ezer főnyi tömeg vonult a még ekkor le nem leplezett Kossuth-szobor elé.

Kossuth szobrának leplezése Czegléden.

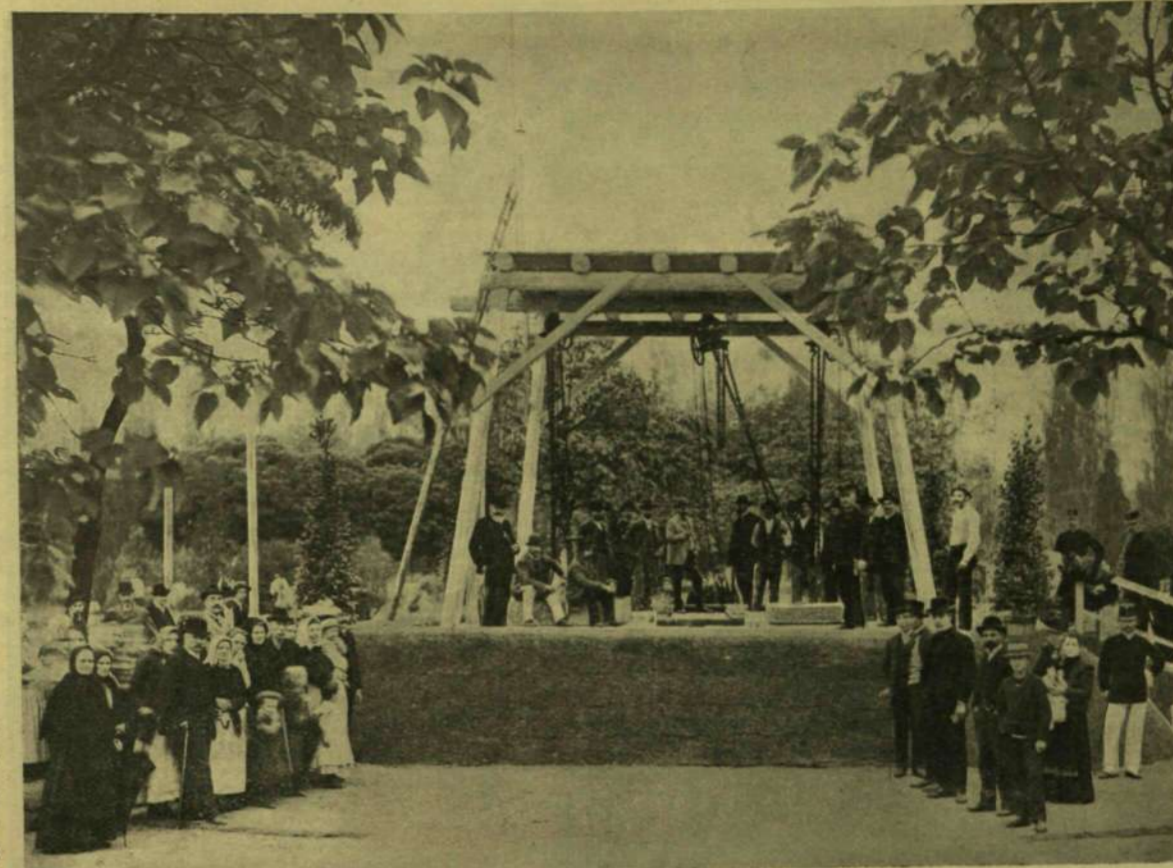
Czegléd legszebb helyén, az Árpád-téren állítottak ércszobrot Kossuthnak, ki mikor fegyverbe hívta a nemzetet, a nagy Alföld népéhez először Czegléden intézte lángoló szózatát. Czegléd képviselőnek is megválasztotta Kossuthot 1877-ben, midőn száz tagú küldöttség vitte el a mandátumot Collegho al Baraconéba. Jelenleg Kossuth Ferencz a képviselője.

A *czeglédi* Kossuth-szobornál megjelentek a közel fekvő városok küldöttei a koszorúkkal. Abony, Szolnok, Török-Szentmiklós, Debreczen, Kún-Szentmárton, stb., valamint az aradi függetlenség pártja. *Budapest* koszorúját *Kun* Gyula tanácsos tette le a szoborra. Jelen volt Kossuth két fia és több mint 30 országgyűlési képviselő.

Szeptember 18-ikán reggel Czegléden a boltokat ki sem nyitották. A nagy határban a mező munka is szünetelt. A városi rendkívüli közgyűlést tartott, hol *Gubody* Ferencz polgármester tartott alkalmi beszédet. Azután a különböző templomokba mentek háládó isteni tiszteletre. Az utcákon az ünnepelő ruhába öltözött lakosság foglalt helyet, a vasutnál lovasbandérium várta a vendégeket. Kilencz órakor érkeztek a fővárosból Kossuth fiai a függetlenség párti képviselőkkel. A helybeli egyletek, iskolák zászlók alatt kísérték őket a szoborhoz. Itt egyszerre négyezer iskolás gyermek ajkán zendült föl a «Szózat». A letakart szobor előtt *Szabolcska* Mihály, a költő-pap szavaltta el azt a szép költeményét, melyet mai számunkban közlünk, s mely mely hatást keltett a sok ezernyi ünnepelő szívében. Ezután *Rákosi* Viktor képviselő mondta el a «Fohász»-át, melyet a Kossuth-ünnepnek országsszerte szavaltak; *Pap* Zoltán képviselő is saját Kossuth-himnuszt adott elő. *Takács* József ref. lelkész beszéde fokozta a lelkesedést, miközben lehullt a lepel a szoborról. Riadó üdvözlet harsogott percekig. *Gubody* polgármester a város gondjába vevén a szobrát, felzendült a Himnusz, miközben a küldöttségek koszorúkkal borították el a szobor talapatját. Délben lakomát, délután néppünnyepet tartottak, este pedig kivilágították a várost.

A színházak ünnepi előadásai.

A budapesti színházak közül a *Népszínházban*, *Magyar Színházban* s a *Vigszínházban*, valamint a *városligeti színházban* alkalmi darabokat játszottak az ünnepélyek estéin.

Szeptember 17-én fölvevett fénykép után.

ELŐKÉSZÜLET A KOSSUTH-MAUZOLEUM-ALAPKÖLÉTELÉHEZ.

A Magyar Színház kezdte meg az ünnepi művek előadását szeptember 16-ikán. Színpa került *Verő* György allegorikus műve: a «*Bölcsök és koporsó*» A telt nézőtérén régi honvédek tüntek föl, egyik páholyban pedig Kossuth két fia hallgatta az előadást. A «*Bölcsök és koporsó*» első része 1802 szeptember havában játsszik egy *monoki* asztalos műhelyében, a hol Kossuth bölcsőjét rendezték meg. A mester a Csiziből kiolvassa, hogy a kinek ez a bölcső készült, rendkívüli ember lesz. És megjelennek a bölcsök körül annak a kornak szenvedő magyarjai, a régi kurucz, az író, a színmű, a jobbagy, a zsidó, a székely, a tót, és a cigánylány, Czinka Panna, a kinek hegedűjén megszólal a Rákóczi-induló. A második rész a jelenkorban játsszik a Kossuth százados születésnapjának előkészületei közt.

A *Vigszínházban* szeptember 18-ikán *Géczy* István és *Lampérth* Géza «*Rodostó*» című történelmi színművet adták. A darab előtt *Szeremi* Gizella elszavalt az egyik szerző, *Lampérth* Géza ismert tehetséges fiatal költőnek alkalmi prólogját s e költemény előadása nagy tetszést keltett. Ezután a zenekar a Kossuth-nótát játszotta, a melyet a közönség háromszor megismételt.

A «*Rodostó*» történelmi színmű az országból menekült Rákóczi fejedelem és bujdosó társainak fájalmát és sóvárgását költészettel s néhol drámai erővel festi. Az első felvonás Konstantinápolyban játszódik, ott várja Rákóczi a francia szövetség megkötését. A bécsi udvar a szultán megtagadja. A második felvonásban már Rodostóban van Rákóczi udvarával. Mezei mindig reméli a franciákat és a külföldi hatalmak segítségét, és várja, hogy Bécsbe küldött titkos követé megszöktesse ott fogva tartott György fiát, a kiben a magyar szabadság jövődjének reményét látja. De csak rossz hírek érkezenek. A harmadik felvonásban Rákóczi a hontalanság már megtörte. Már csak a fia minden reményével. És meg is jelenik Rákóczi György, a bécsi udvar neveltje, lelkében kiforgatva, a háza minden szeretete nélkül.

A melyen sujtott, családott Rákóczi aztán bánátnak meghal. A darabot epilogus fejezi be, melyet *Mikes* Kelemen mond el, a szebb jövőbe tekintve, mikor a bujdosók porát háza viszik. A epilogus utolsó sorai, *Mikes*-látománya, így hangzanak:

De nem látó szemmel szebb jövőbe látok,
Hol, mint szörnyű álom, szétfosszik az átok.
S előnké értetek, vándorútra kelve
És szivetek porát szivükre emelve,
Kivisznek magukat búszke diadalal,
Komor gyászzenével, — vig győzelmi dallal...
Egy diadaltól lesz egész Magyarország.
A végig, a bérc, mind nevetek visszhangozzák,
S színek előtt, mint jöttén a Hadúrunk.
Agyk megdörögnek, zászlók meghajolnak.
Örömtől reszketve föld szíve megdobban,
S az ország szívében, fényes Pantheonban,
Hol porotok pihen, örök mécs fog égni.
— Ki nem alvó lángja a honszeretetének, —
Ünnepet szentelnek dicső neveteknek.
Mely a magyar szívből örökké fog élni.
Hazánk fölkejtél,
Szabadság szentjei,
Rákóczy! Bercsényi!

A hazafias hangulatú színmű hatását emelte néhány kurucz nóta, melyeket *Kun* László szerzett. A darab előadása jó volt; a szerzőket többször kitapsolták. *Lampérth* Gézaának országos leváltási hivatalársai a II. felvonás után a Rákóczi-színkel díszített szép babérszörűt nyújtottak át.

A városligeti színházban a szeptember 18-iki előadást Kossuth két fia is végig nézte. A darab címe «*Kossuth*», szerzője *Pakots* József, ki jeleneteket képekben idézi vissza a nagy időket. Látjuk aztán Kossuthot még a szabadságharc leveretése után s végül egy kiengesztelő apotheozist.

A *Népszínház* szeptember 19-ikén rendezte az ünnepi előadást, ifj. *Bokor* József «*Kossuth Lajos*» című történelmi korrajzának színerohtalával.

Előfizetési fölhívás.

Azon előfizetőinket, kiknek előfizetése szept. hó végén lejárt, fölkérjük előfizetéseik mielőbbi megújítására, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

A «*Vasárnapi Ujság*» a legrégebb magyar szépirodalmi és ismeretterjesztő képes hetilap, évenként több mint 130 íven, s több mint ezer képpel s rendkívüli mellékletekkel jelen meg.

A «*Politikai Újdonságok*» előfizetői e lapnak hetenként egy nagy ívre terjedő politikai tartalma mellett külön díj nélkül kapják a «*Világkrónika*» képes heti közlönyt és a «*Magyar Gazda*» című havonként megjelenő gazdasági és kertészeti képes mellékletet. Ez új rendezés folytán politikai hetilapunk terjedelme mellékleteivel együtt bővebb, mint előbb volt; előfizetési árának azonban az eddigiek maradtak.

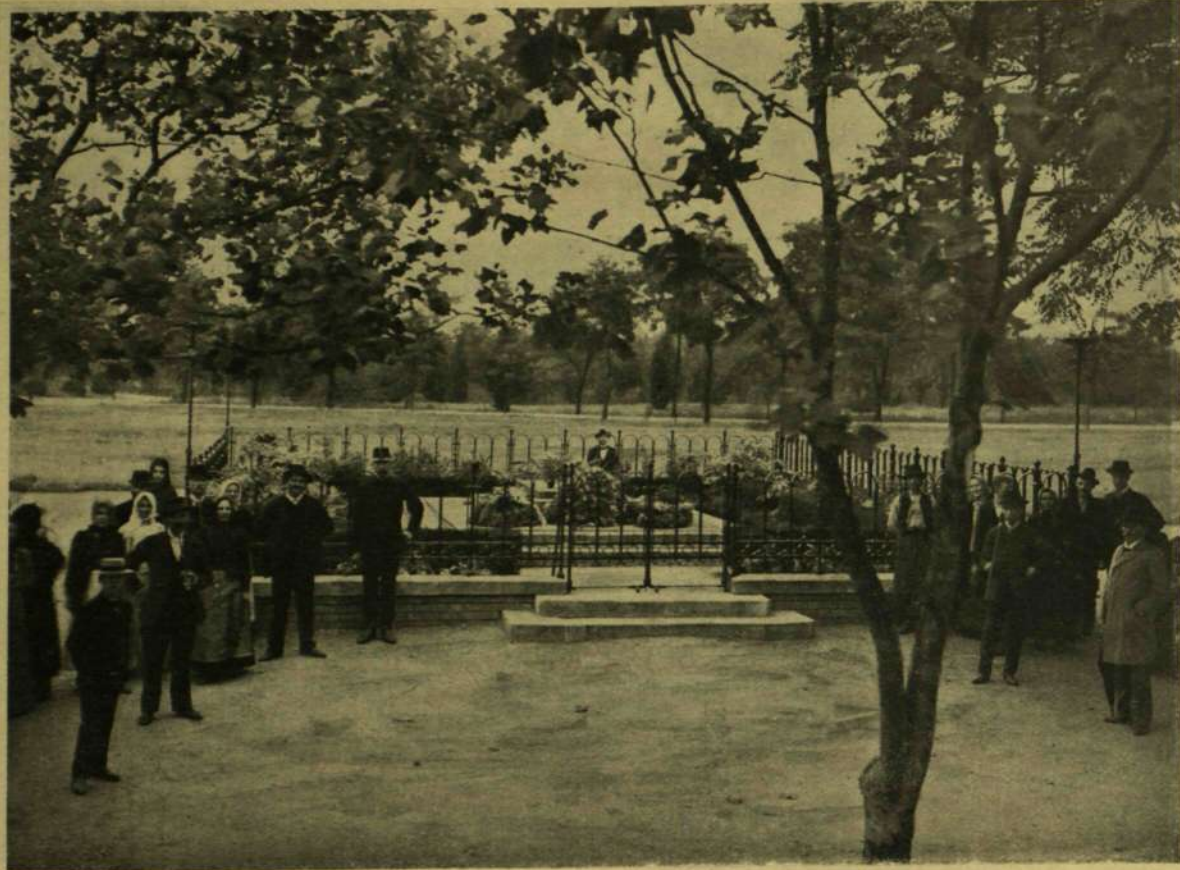
A «*Világkrónika*» hetenként egy íven, számos képpel illusztrálva jelen meg, és az általánosabb érdeklő napi események részletes magyarázatára szolgáló cikkeken kívül rendszeren közöl nagyobb elbeszéléseket, regényeket, utirajzokat, úgy szintén mulattató kisebb közleményeket, stb.

Előfizetési föltételeink:

A «*Vasárnapi Ujság*» negyedévre négy korona, félévre 8 korona.

A «*Vasárnapi Ujság*» és «*Politikai Újdonságok*» a «*Világkrónika*» és a «*Magyar Gazda*» melléklapokkal együtt: negyedévre 6 korona, félévre 12 korona.

Az előfizetések a «*Vasárnapi Ujság*» és «*Politikai Újdonságok*» kiadó-hivatalába, Budapest, Egyetem-utca 4. szám küldendők. Egyes előfizetések legelőszöríben posta-utalvány által eszközölhetőek.

Szeptember 17-én fölvetett fénykép után. KOSSUTH SIRJA A KEREPESI-UTI TEMETŐBEN.

MI UJSÁG?

A 'Vasárnapi Ujság'-ból egyes számok kiadóhivatalunkban (Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám) és az egyes elárúsító helyeken 40 fillérért kaphatók.

Jelen számunk nagybőrra Kossuth Lajosra vonatkozó közleményeket, képeket tartalmaz, tekintettel az országstermest most ünnepelt százados születés évfordulóra. Közleményeink közt vannak olyanok is, melyek adatai eddig a nagyközönség előtt teljesen ismeretlenek voltak...

A sasvári hadgyakorlatok e hó 16-ikán értek véget. A király a legnagyobb megelégedését nyilvánította. Ő Felsége a hadgyakorlatok alatt már kora reggel megjelent a gyakorlatok színhelyén...

előzte meg aztán gyűlékeztek a központi egyetemi palota nagytermében, a hol Wlassics közoktatási miniszter is megjelent. Dr. Vécsey Tamás, az elmúlt iskolai év rektora beszámolt a hatósága alatt lefolyt évről. Az 1901-1902-iki évben 237 tanár működött 388 előadásos félévenként. Megemlékezett dr. Than Károly tanárságának negyvenéves jubileumáról.

A műegyetem megnyitó ünnepén is jelen volt a közoktatási miniszter. Hossay Lajos rektor beszédének első része a műegyetem új építkezésével foglalkozott, fejtegette aztán gyakorlati kiképzésünk hiányait. Az ifjúsághoz is meleg szavakat intézett. Fölemlítette, hogy 297 napi tanulmányi időből csak 160-165 napon tartanak előadást, mert folyton ünnepünk. Bár talán ő tiszteli legjobban hazánk nagyjait, de azért nem kellene folytonos szünettel zavarni a tanulási folyamatát.

A dunántúli ref. egyházkerület új főgondnoka. Szeptember 15-ikén a dunántúli ref. egyházkerület Pápin tartott közgyűlése alatt nagy ünnepélyességgel ment végbe a kerület új főgondnokának, Hegedűs Sándornak beiktatása. Hegedűst, a ki e hó 14-én délután érkezett, a pályaudvaron az egyházi kerület nevében Antal Gábor püspök üdvözölte.

A beiktatásra más egyházkerületből is érkeztek az evangélikus egyház küldöttségével képviseltette magát. Megjelentek: Kun Bertalan püspök, Darányi Ignác kerületi főgondnok, Petri Elek püspök-helyettes, Ihász Lajos főfelügyelő, Gyurácz Ferenc evang. püspök, Baltik Erigyes evang. püspök, Fenyvessy Ferencz, Sárközy Aurél főispánok, Ehen Gyula, Hegedűs Loránd orsz. képviselő és számos mások. A református templomban tartott beiktatásra Hegedűst küldöttség hívta meg. Az esküt letévén, elmondta széközfoglaló beszédét.

A mintarajztanoda és rajztanár-képző intézet igazgatója, Keleti Gusztáv elhunytán, helyét — mint beavatott művészi körökben tudják — Székely Bertalan foglalja el, a jeles festőművész, ki az intézetnek fennállása óta kitünő tanára, s kinek a festészetben való gyakorlati ereje és az elméletben ritka nagy ismerete bizonyára nevezetes hasznára válik a művészeti oktatásnak.

HALÁLOZÁSOK.

SCHNERER GYULA, az orsz. szabadalmi tanács elnöke, kereskedelmi miniszteri tanácsos meghalt Budapesten, 74 éves korában. Pozsonyban született s negyvenhét esztendő óta volt az állam szolgálatában. Az alkotmány helyreállítása után a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszteriumba ment, a hol kereskedelmi és ipari ügyekkel foglalkozott, később mint miniszteri tanácsos ezeknek

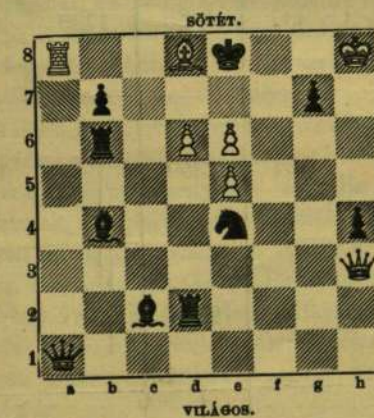
az ügyeknek az előadója lett. E mellett több szakmunkával gyarapította jogi irodalmunkat, s az 1885-ik évi országos kiállításnak igazgatója volt. Özv. ögróf PALLAVICINI ARTHURÉ szül. Spaur grófnő csillagkeresztes hölgy, f. hó 10-én életének 84-ik évében Badenban meghalt. A boldogult fia, Pallavicini Ede ögróf, v. b. t. tanácsos, a főrendiház tagja, Pallavicini János ögróf rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter Bukarestben, Pallavicini Antal ögróf 9-ik cs. k. huszárezredbeli alezredes; és leánya Amália, férjhezett gróf Lippe-Weissenfeld Alfrédné csillagkeresztes hölgy gyászojak. Az elhunytat f. hó 15-ikén az anyási családi sírboltban nagy részvét mellett helyezték örök nyugalomra.

Elhunyt még a közelebbi napokban: REDI György piarista szerzetes, élete 92-ik, szerzetessége 77-ik, áldozatsága 66-ik évében Selmeczbányán. — FROHM MIKLÓS kir. főmérnök, a csepelszigeti armenitista társulat igazgatója, Veszprémege bizottsági tagja, Eötvös Károly országgyűlési képviselő sógora, 63 éves korában artosi nyaralójában, és Veszprémben temették el. — BÖHM ENDRE, fővárosi kereskedelmi iskolai tanár, Kenteklen (Erdély), 42 éves korában. — APATINI FERENCZ LAJOS, nagybirtokos életének 35-ik évében Temerinben. — DRSBANEK JÓZSEF Nyug. m. kir. bányaintéző Selmeczbányán, a ki mint fiatal technikus a prágai forradalomban harczolt és a forradalom leveretése után Magyarországra menekült. — DR. TABAKOVITS JÁNOS, aradi orvos, 39 éves korában. — Dobosi dr. Józsa Ernő gyakorló orvos, 58-ik évében, Brassóban. — PILINSZKY ZSIGMOND, fővárosi postafelügyelő Baján, a hol rokonainál látogatásban volt. — MATKOVITS JÓZSEF ügyvéd, a zenta vidéki takarékpénztár ügyésze, Zentán. — LAZÁR ISTVÁN földbírtokos és nyug. körjegyző 73 éves korában. Magyar-Bogát szolnoki-dobokamegyei községben. — SCHÖN ISTVÁN tekintélyes fővárosi gyáros 51 éves korában.

SZIKLAY VERONIKA MÁRTA, dr. Sziklay János író és neje, szül. Sujan Márta 14 éves leánya. Budakeszin és Budapesten temették el. — Özv. romhányi FERENCZ JÓZSEFNÉ, szül. Druzsik Mária, 73 éves korában Debreczenben. — Özv. KAUSER JÁNOSNÉ szül. Kölber Alojzia 83-ik évében Budapesten. — Özv. GULDEN KONRÁDNÉ, szül. Kuzmanovics Natália, 85 éves, Budapesten.

SAKKJÁTÉK

2293. számú feladvány. Ruppert F.-től.

Világos indul s a negyedik lépésre matot mond.

A 2276. sz. feladvány megfejtése Bartsch J.-tól.

Table with chess solutions for various problems, listing moves like 1. Vd8-d7, 2. Vd7-c6, 3. Vc6-c5 mat.

Helyesen fejtették meg: Budapesten: K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Benitzky S. — Csomonyán Németh Péter. — Lipótvárt: Hofbauer Antal. — Bakony-Szentlászlón: Szabó János. — Kecskeméten: Balogh Dénes. — Fakerten: Kintzsig Róbert. — A pesti sakk-kör.

KÉPTALÁNY.

A 'Vasárnapi Ujság' 35. számában megjelent képtalány megfejtése: Kisdéd hajlék, hol születtem.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós. Szerkesztési iroda: Budapest, IV., Kaplony-utca 9.

Advertisement for 'Kufekéféle' baby food, featuring a baby and text: 'Legjobban bebizonyított táplálék egészséges és gyomor-bélbeteg gyermekeknek.' 'Gyermekek kitünően fejlődnek tőle és nem szenvednek emésztési zavarokban.'

Advertisement for 'Salvator' Lithion-forrás, featuring a logo and text: 'A Szinye-Lipóczi Lithion-forrás kitünő sikerrel használatik vese-, húgyhólyag-, húgydara- és kőszívnyálmalmak ellen...' 'Diuretikus (viz. hajtó) hatással.'

Advertisement for 'Burmester' musical instruments, featuring a violin and text: 'A világhírű hegedű-művész hajrúti Reményi Miklós műhangszerkészítője...' 'Specialista hegedű-javításokban...' 'A hangfokozó gendza feltalálója...'

Advertisement for 'MINDIG AZT HITTEM.' featuring a violin and text: 'hogy csunya maradtok és sohasem fogok férjhez mehetni. Feltéve azonban, ha valaki meg akarja látni, mert olvastam a hirdetséket és abban megtaláltam a régi jó hírvetű.'

Advertisement for 'DIANA-CRÉMET.' featuring a woman's face and text: 'mely száraz, nappal is használható és Z. Bárdi Gabitól hallottam, hogy ő is Diana szőpítő szerkezt használja...' 'Főraktár: Török József Király utca 12.'

Advertisement for 'Császárfürdő' featuring a building and text: 'Elsőrangú, E kénesvízű gyógyfürdő, pártalan gőzfürdővel és legmodernebb iszapfürdővel...' 'BUDAPESTEN 9375 téli és nyári gyógyhely.'

Hirdetések elfogadottnak a kiadóhivatalban, Budapesten, IV., Egyetem-utca 4.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Large advertisement for 'A Szepesség, magas Tátra és szepesi közephegység.' featuring a mountain landscape and text: 'Utazási kézikönyv.' 'Dr. POSEWITZ TIVADAR A csúcsok megmászását leírta DÉNES FERENCZ Második javított és bővített kiadás.' '14 térképpel és 52 a szövegbe nyomott képpel.' 'Ara piros Baedeker vászonkötésben 3 korona.'

Advertisement for 'HOGY KARCSUVA...' featuring a woman and text: 'vélünk és egyuttal egészségesen megőrülünk, ha csak a Pületes Apollo-t, melynek gyögyerje a következőképpen: Pületes Apollo-t, melynek gyögyerje a következőképpen: Pületes Apollo-t...' 'Budapest, Török József, gyógyszerár, Király-utca, 12.'

Advertisement for 'Seffer Antal' featuring a tennis racket and text: 'Köpes árjegyzék kívánatra' 'Seffer Antal (partétele és angol sportjátékok gyártója) Budapest, Károly-utca.' 'Fügő-ágyak, Lohakók, Zsakov, Ponyvák, Halkák, Kanyarújak.'

1902. évi 60,308/II. 1. 9676

Lóárverési és lóvásári hirdetmény.

A magy. kir. állami lötenyészintezetekből kisorsolt számfelüti kanczák és herélték árverése folyó évi október hó 1-én és esetleg folytatólag 2 án Budapesten a 'Tattersall' keresepeti-utí helyiségeiben délelőtt 10 óratól kezdődőleg fog megtartatni. A budapesti 'Tattersall' részvénytársaság a fenti árverést megelőzőleg folyó évi szeptember hó 27., 28. és 29-én luxuslóvásárt, október hó 12. 13. és 14-én pedig ménlókiaállítását és vásárt rendez. A lovak leírását és a részletes feltételeket tartalmazó árverési jegyzékek, a postabélyeg beküldése mellett, a 'Tattersall' igazgatóságától kaphatók.

Budapest, 1902. évi szeptember hóban. M. kir. földmívelésügyi minster.

Advertisement for 'FÖLDES-féle MARGIT-CRÉME' featuring a woman and text: 'gyorsan és biztosan ható szer szőplő, máj- és bőrfoltok, kiütések, pattanások és mindennemű bőrbaj ellen. Röggtén hat.' 'Zsirtalan. Ártalmatlan. Kapható mindenütt.' 'Ára 1 korona.' 'Készíti: Gutori FÖLDES KELEMEN gyögyserész Aradon.' 'Főraktár: Török József gyögytárban Budapesten. A közönség megtévesztését czélzó utánzatoktól óvakodjunk.'

Advertisement for 'HGH. SCHOTT és DONNATH' featuring a typewriter and text: 'SEIDEL és NAUMANN-féle golyó-csapágyas IDEAL írógép decimal tabulátorral. Veszétképviseletőség Ausztria-Magyarország részére: Wien, III/3. Heumarkt 9.'

Hirdetmény.

Az alább megnevezett állomásokon elhelyezett cs. és kir. közöshadseregbeli csapatok, intézetek és elszigetelt kenyér- és zab-szükségleteinek szállítás útján való biztosítása iránt nyilvános tárgyalások tartatnak.

A tárgyalás megtartatik

mely napon	állomás és hivatalban	a bérleti állomás számára	az ahhoz tartozó helységgel	nyelve	csapattest	időtartam	körülbelüli napi szükséglet		Körülbelüli folyó szükséglet	Bánatpénz			
							kenyér	zab		következő cikkek	zab		
						-tól	-ig	840	4200	gramm	adag	méterm.	korona
1902 szeptember 29-én	a budapesti csász. és kir. katonai élelmezési raktárnál Budapesten	Székesfehérvár	Fehér	es. és kir. közöshadsereg	1902 november 1-től	1903 január 1-től, zab 1902 november 1-től	1903 december 31-ig	926	—	—	2100	—	—
		Kaposvár	Somogy					664	—	—	1550	—	—
		Szolnok	Jász-Nagy-Kun-Szolnok					369	—	—	800	—	—
		Kecskemét	./.					788	447	6850	1730	4300	
		Czegléd	./.					154	154	2350	340	1650	
1902 október 1-én	a budapesti csász. és kir. katonai élelmezési raktárnál Budapesten	Alberti-Irsa	Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun	es. és kir. közöshadsereg	1902 november 1-től	1903 január 1-től, zab 1902 november 1-től	1903 december 31-ig	145	150	2300	320	1600	
		Abony	./.					148	148	2300	320	1600	
		Örkény	Örkény*					—	—	1800	1100	1300	
		Zombor	./.					38	—	—	840	—	
		Szabadka	Bács-Bodrogh					459	70	1100	1000	750	

* A körülbelüli napi szükséglet az örkényi lőtér részére a táborozás tartama alatt, azaz megközelítőleg május hótól szeptember haváig, 1235 adag kenyér á 840 gr., 137 adag zab á 4200 gr. és 120 adag zab á 5040 gr. A szállítást az örkényi állomásra nézve elnyerő köteles az Örkény melletti lőtérre vagy esetleg más, a táborba Örkény mellett bevonuló csapatok szükségletét, a felajánlott szállítási árakon, közvetlenül a lőtérre kiszolgáltatni. Az előbbieket után eső szükséglet, ugyint az ezen szükséglet után eső bánatpénz a fent levő táblázatban van feltüntetve.

Különös határozmányok.

Azon állomásokra nézve, melyeken a bérleti időtartam alatt ezred- vagy dandár-összpontosítások (a lovasságnál osztály-összpontosítások is) tartatnak, illetőleg szabadegőlt lovak bevonultatnak, a bérletnyertes köteles a származó nagyobb szükségletet és az esetleg engedélyezett pótlékokat a szerződött árak mellett szállítani.
Székesfehérvár, Szolnok, Kaposvár, Kecskemét, Szabadka és Zombor állomásokra nézve a vállalkozók kötelesek azon többletet, mely az 1903-ik évben beidézett szabadegősök, tartalékosok és póttartalékosok által származik, a bérleti árak mellett szállítani. A bérletnyertesek kötelesek az átvonuló csapatok szükségletét a feltételi füzet IV. pont, 1. bekezdés, A-a) határozmányok értelmében kiszolgáltatni.
Valamennyi állomáson a kenyérnek készítése ott helyben eszközöndő.
A katonakerék két 700 gr. adagos cipókban állítandó elő. A kétadagos cipóknak téztábla 1600 grammot és kisütve 1400 grammot kell nyomnia.
A kézvényelések a szükségleti helyeken a kenyér és zabra nézve ötnaponként, történnék.
A zab, ha az a csapat érdekében áll, a cs. és kir. hadtest-hadbizottság jóváhagyása mellett kivételesen 10 vagy 15 napra is kézvényelhető.
A felvételezési helyiségek 1-9 km.-nél a laktanyától számítva, távolabb ne legyenek. Ha mindemellett ez távolabb volna, akkor a szállító köteles a kenyeret és zabot a szükségleti helyekre további díjazás nélkül elfuvarozni.

A zabszállító, a szállítandó zab megvizsgálása céljából, raktárában lehetőleg egy jó állapotban levő szélrostit tartson készletben.

Ajánlatok ki nem irt cikkekre, továbbá ajánlatok, melyek hosszabb időre, mint a kiirt szállítási időtartamra szólnak, feltétlenül és azonnal visszautasítottak, és ajánlatok a tárgyalás rákövetkező napjától kezdve 14 napnál rövidebb megnóval nem vétetnek tekintetbe.

Ezenkívül a tárgyaló-bizottság részéről mindazon ajánlatok nem vétetnek tekintetbe, melyekben egy és ugyanazon cikknél, a kiirt biztosítási idő tartamának egyes szakaira, különböző árajánlatok tétettek.

A terményeknek általános mozgóítás esetén való kiszolgáltatására nézve a szállítási feltételek füzetének XXVII. pontjára különösen utaltatik.

Azon esetben, ha valamelyik állomáson a szállító, vagy a vele érintkezésben álló személyzetnek lovak között ragályos betegség ütne ki, a katonai igazgatásnak jogában állandó, a fenforró ragályveszélyes állapotokról kiállított katonai állatorvosi bizonyítvány alapján, a lóállomálynak — az igazolt szükség tartamára — a szükséghez képest esetleg más járványmentes állomásról való szállítás útjánai élelmezése iránt intézkedni, a nélkül, hogy a szállítónak valamely kártalanításra igénye származnék abból, hogy a lópát ezen időre nem töle vétetett fel.

Általános határozmányok.

1. A tárgyalások mindenkor 10 órák délelőtt bizottságilag tartatnak meg, melyhez kizárólagosan írásbeli ajánlatok fogadtatnak el.

2. Az 1 koronás bélyeggel ellátott ajánlatoknak, lepecsételt boríték alatt, az előirt bánatpénzsekkel együtt, külön boríték alatt való csatolása mellett, az illető állomás szükségletének tárgyalására kitűzött napon, legkésőbb délelőtti 10 óráig kell a tárgyaló-bizottsághoz beérkezniük; későbbben érkező, vagy távirati uten tett ajánlatok nem vétetnek tekintetbe.

Ha valamely ajánlatban a számokkal és betűkkel irt ár között eltérés mutatkozik, akkor a betűkkel irt ár fog helyesnek tekintetni.

3. Minden ajánlattevő, a szerződési kötelezettségben már álló vállalkozók kivételével, üzleti képességét s erre vagyonának elégséges voltát a kereskedelmi és iparkamara által, ha pedig a kereskedelmi lajstromba bejegyzett cégje nem volna, és pedig az ipart és kereskedelmet űző az I-ső fokozatu politikai hatóságok által, a gazdasággal foglalkozó nem bejegyzett pedig a gazdasági egylet által kiállított bizonyítványnyal igazolni tartozik.

Az ilyen bizonyítványok nem az ajánlattevő, hanem a felsorolt hivatal vagy egyesület által a tárgyaló bizottsághoz hivatalosan juttatandók.

Bizonyítványok, melyek a tárgyalás napjától számított két hónál korábbi kelettel bírnak, tekintetbe nem vétetnek.

Ezen bizonyítványokból a szállítási képesség terjedelmének ki kell tűnnie.

4. A tárgyalásokra nézve a Budapesten, illetőleg Székesfehérvárott 1902. évi szeptember hó 7-én kelt hivatalosan két példányban kiállított feltételek füzetének határozatai mérvadóak. Ezek betekinthetőek a cs. és kir. 4. hadtest hadbizottságánál, a budapesti és székesfehérvári cs. és kir. élelmezési raktároknál naponta délelőtti 9 óráig.

Az ezen szállítási feltételek füzetében foglalt feltételek betartására minden ajánlattevő az ajánlat benyújtásával már kötelezve van.

Ezen szállítási feltételek füzetéi az előbb említett élelmezési raktáraknál nyomtatott ivenként 8 filléért el is adatnak.

5. Községek és termelők a bánatpénz letételétől mentesek, de ajánlataikért s az ezekben elvállalt kötelezettségeikért, ugy mint más vállalkozók, szavatolni tartoznak.

6. Az élelmi cikkeknek az állomáshoz tartozó helységekbe való elfuvarozására nézve, a feltételi füzet XVII. pontja értelmében, nemkülönb a feltételi füzet X. pontja értelmében az élelmi cikkeknek azon osztályokhoz való elfuvarozására nézve, melyek alatt a szállítók raktáraitól 1-9 kilométernél nagyobb távolságra esnek, külön ajánlat teendő, mert különben feltételeztetik, hogy az elfuvarozás a követelt szállítási árban már befoglaltatik.

Ha az elfuvarozásra többen egyenlő árak mellett ajánlkoznak, akkor ezek közül az, ki az illető cikkek szállítását elnyerte, előnyben részesül.

7. Az ajánlkozók a hadigazgatásnak ajánlatuk elfogadása iránti nyilatkozata tekintetében lemondanak az 1875. évi XXXVII. törvénycikk 314. és 315. §-ában valamely ajánlat elfogadása iránti nyilatkozatra nézve megállapított határidőnek betartásáról.

Kelt Budapesten, 1902. évi szeptember hó 7-én.

A cs. és kir. 4. hadtest intendánsága.

Ajánlati minta.

1 koronás bélyeg

Én alulirt az 1902. évi szeptember hó 7-én 6278. sz. a kelt hirdetmény alapján ezen *** ajánlatommal kötelezem magamat, hogy az N.

állomásra nézve: a kenyérnek 840 grammos adagját 1400 grammos cipókban kisütve f. szóval fillér, a zabnak 4200 grammos adagját f. szóval fillér,

1902., (1903.) évi hó 1-től 1903. évi hó végéig terjedő időtartamra szállítom, továbbá az átvonuló élelmezést is a gyakorlatokhoz bevonuló szabadságotlak, tartalékosok, póttartalékosok és honvédek, valamint átvonulások részére, az előkészített feltételi füzet illető pontjai értelmében, kiszolgáltatom és ezen ajánlatért a külön borítékban csatolt (vagy az ide csatolt elismervény szerint a pénzértárán letéteményezett semmi más kötelezettségért nem szavatoló) nevezetesen összesen korona bánatpénzzel kezeskedem.

Továbbá kötelezem magamat azon esetben, ha a szállítást elnyerném, hogy legkésőbb 14 nappal az ez iránti hivatalos értesítés után bánatpénzemet a 10 százas léknyi ovadék erejéig kiegszítendem, s ha ezt elmulasztanám, a had igazgatását feljogosítom arra, hogy ezen kiegszítést a kijáró szállítási keresetemből való levonás útján eszközöltesse. Egyóbiránt a hirdetményben közzétett feltételeken kívül a tárgyalásra előkészített feltételi füzetekben foglaltaknak is alávetem magamat.

Az N. nek N.-ben kelt, ide mellékelt értesítése szerint a megbízhatóságomról és vállalkozóképességemről szóló bizonyítvány közvetlenül az nek fog átküldetni.

Kelt N. -ben, 1902. hó n. N. N. (vezeték- és keresztnév, lakhely, megye.)

Megjegyzés.

Az ajánlat lepecsételendő és borítékára irandó: Ajánlat az 1902. évi szeptember hó 7-én kihirdetett s 1902. hó -n tartandó tárgyaláshoz.

A letéteményezett bánatpénz az ajánlatban részletezendő.

*** Ezen helyen olyan esetben, midőn az ajánlattevő az illető ajánlatot kizárólag öszetesnek kívánja tekinteni, az «öszetes» szó beszúrandó, mert minden ajánlat, mely ezen toldalékat nélkülözi, nem öszetesnek tekintetik. (Utányomat nem díjazatik.)

Hirdetmény.

Az alább megnevezett állomásokon elhelyezett cs. és kir. közös hadseregbeli csapatok élelem-szükségleteinek biztosítása iránt.

A tárgyalás tartatik													
mely napon	mely állomás és hivatalban	mely állomás számára	a jelenleg ahhoz tartozó helységekkel	mely csapat számára	mely időtartamra		A következő katonai élelem-szükségletekre nézve					Kézvénylelési határidő	
					mettől	meddig	naponként circa		évenként		bánatpénz		kenyér
						kenyér	zab	rosz	zab	a következő cikkekre			
						840	4200	métermázsza		kenyér	zab		
						adag	adag			korona			
1902. évi október hó 7-én, délelőtt 10 órakor	A cs. és kir. élelmiségi raktár Pozsonyban, Mária Terézia-út 2. sz.	Trencsén	—	—	—	823	24	2180	370	2000	200	1. A cs. és kir. közös hadseregbeli csapatok, intézetek és elszigeteltek részére.	
		Nagyszombat	—	—	—	708	154	1880	2360	1800	1800		
		Bazin	Modor v. Czajla	—	—	149	145	400	2230	400	1700		
		Somorja	—	—	—	270	187	720	2870	700	2000		
		Nezsider	—	—	—	465	458	1230	7020	1200	5000		
		Szt.-György	Szöllős v. Récsé	—	—	144	151	380	2320	400	1700		
		Trencsén-Teplitz	—	—	—	72	—	80	—	100	—		
		Pöstyén	—	—	—	70	—	60	—	100	—		
		Esztergom	—	—	—	1136	36	3010	552	2700	360		
		Győr Szabadhegygyel	Abda-Börös	—	—	1830	370	4850	5672	4100	3660		
1902. október 14-én, délelőtt 10 órakor	Cs. és kir. kat. élelm. raktár Komáromban	Hajmáskér	Felső Ballapuszta	—	—	69	—	180	—	200	—		
		Nagy-Kanizsa	Kis-Kanizsa	—	—	394	24	726	368	800	220		
		Kőszeg	—	—	—	438	10	810	159	1000	80		
1902. október 14-én, délelőtt 10 órakor	Cs. és kir. kat. élelmiségi raktár Sopronban	Kismarton	—	—	—	90	—	165	—	200	—		
		Trencsén	—	—	—	70000	—	—	—	—	—	2. A fegyvergyakorlatra behívandó szabad-ságoltak és póttartalékosok számára, egészben körülbelül:	
		Somorja	—	—	—	1600	—	—	—	—	—		
Mint fent		Nagy-Szombat	—	—	—	2400	—	—	—	—	—		
		Esztergom	—	—	—	20000	—	—	—	—	—		
		Győr Szabadhegygyel	—	—	—	30000	10000	—	—	—	—		
		Nagy-Kanizsa	—	—	—	500	—	—	—	—	—		
		Minden fentebbi állomásban	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3. Az átvonulásra való élelmi cikkek szállításiára a fentemlített állomásokra az ajánlatok a feltételi füzet IV. pontja értelmében teendők.	

Minden ötödik nap elfogadandó. Nyár folyamán a kenyér esetleg rövidebb, mint 5 napi határidőkben átadandó.

Minden ötödik nap elfogadandó, azaz minden hó 5., 10., 15., 20., 25. és utolsó napján; saját lovaknak az egész hónapra előlegesen is minden hó 1-jén.

A takarmányra nézve a kézvenylelési határidő 10 egész 15 napra meghosszabbítható azon esetekben, ha az a kincstárnak több kiadást nem okoz. Ilyen meghosszabbítás csak időnként a csapat és a területi hadbiztonság közt egyrészt, másrészt a szállítóval egyetértéssel lenne elrendelve.

Észrevétel.

A) A tartalék-készlet harmincznapi, az egész állományra számított folyó szükséglet mennyiségében iratik elő. Örlési akadályoknál a hadtest-hadbiztoság kivételesen megengedi a bérlőnek, hogy az 5-10 napi liszt-szükséglet egyenértékét ideiglenesen liszt helyett kenyérnek való gabona alakjában tartsa készletben.

B) Azon ajánlatnyerő, a ki Trencsénben a kenyeret szállítja, köteles esetleg a trencsén-teplitzi cs. és kir. katonafürdő-intézet legénységének körülbelül 72 adagnyi napi kenyérszükségletét az 1903-iki furdődény alatt a haszonbéri áron Trencsénben előállítani.

C) A cs. és kir. hadsereg katonai közigazgatása határozottan fentartja magának a netán rendelkezésére álló saját készleteit a közlekedési vonalakon fekvő állomásokban használatba véteteni.

D) A kenyér mindig a szükségleti állomáson előállítandó, ahol egyszer-mind a rozsliszt tartalékkészlete is elhelyezendő.

E) A bérlő köteles zabraktárában a próbarostálásra teljesen alkalmas és jó állapotban levő szelőstát tartani.

F) Nezsider-, Esztergom- és Győr (Szabadhegy)-ben a vállalkozó köteles az elfogadott árért a meghatározott időn át egy esetleg összpontosítandó lovas-hadosztály vagy gyalogezred és pedig gyalog vagy lovas dandárban, vagy pedig egy gyalog-hadosztályban tartandó gyakorlatok számára szükséges többet is ez állomásokon vagy ezek társ-állomásain kiszolgáltatni. Ezen társ-állomások Nezsiderre nézve a következők: Parndorf, Nyulas, Vedeny, Gálos. Győrre nézve: Szt.-Iván, Peér, Puszt-Töltéstava és a szomszéd puszták. A társ-állomásokra való odavitel megtérítése esetről-esetre lesz kialakítva. A nagykanizsai állomáson az 5. sz. lószorozási bizottság szükséglete, mely előre meg nem határozható és a hirdetményben csak átlagosan vétetett fel, a vállalkozó által az elfogadott árért szállítandó. Azon állomásokban, hol lovassági alisztképző-iskolák állítanak fel, a bérlő köteles az ezáltal eredő többszükségletet kenyérben és zabban — kívánatra — a szerződési áron szállítani.

G) A katonakenyér tiszta rozslisztből, 1400 grammos cipóban készítenőd és a csapatoknak átadandó. A katonakenyérhez a sütő liszt egy métermázsájára, azaz 101 darab 1400 grammos kenyérhez a helyben szokásos minőségű sóból 1 kilogramm keverendő. A kenyérczipó 1600 grammal mérendő ki tésztaiban, és 1400 grammal kisütendő. Az ár pedig adagonként 840 grammra szabandó.

H) A mozgatás esetére vonatkozó külön határozványok a szállítási feltételek füzeté XXVII. cikkében foglaltatnak.

1. A császári és kir. közös hadsereg-csapatok fent kimutatott élelmi szükségleteinek biztosítása végett a táblázatban megjelölt napokon, kizárólagosan írásbeli ajánlatok útján, nyilvános tárgyalás fog tartatni.

2. Minden ajánlattevő a szerződési kötelezettségben már álló és teljesen jóhitelűnek bizonyult, vagy a tárgyaló bizottság előtti vállalképéseknek és megbízhatónak ismert vállalkozók kivételével, üzleti képességét s erre vagyonának elégséges voltát a kereskedelmi és iparkamara által, iparosok és kereskedők, kiknek kereskedelmi lajstromba bejegyzett cégük nem volna, az elsőfokú politikai (par)-hatóság által, és a mezőgazdasággal foglalkozók részére az illetékes gazdasági egylet által kiállított bizonyítványon igazolni tartozik. — Bizonyítványok, melyek a tárgyalás napjától számított két hónál korábbi kelettel bírnak, tekintetbe nem vétetnek. — A bizonyítványokban igazolandó vállalképesség iránya és terjedelme a fentebbi táblázatban van megjelölve.

Az ilyen bizonyítványok nem az ajánlattevő, hanem a kiállító kamara vagy egyesület által a tárgyalást megelőző napig mint «bizalmas és sürgős» a tárgyaló

bizottságoknak beküldendők. Az elkérés következményeit minden körülmények között a fél viseli.

3. Az alábbi mintának teljesen megfelelőleg szerkesztett, egykoronás bélyeggel ellátott ajánlatoknak, lepecsételt boríték alatt, az előírt bánatpénzsekkel együtt az illető állomás szükségletének tárgyalására kitűzött napon legkésőbb délelőtti 10 óráig kell a tárgyaló bizottsághoz beérkezniök, későbbben érkező vagy távirati úton tett ajánlatok nem vétetnek tekintetbe.

4. Ha valamely ajánlatban a számokkal és betűkkel írt ár között eltérés mutatkoznék, akkor a betűkkel írott ár fog helyesnek tekintetni.

5. A részletesebb feltételek Pozsonyban, Komáromban és Sopronban 1902. évi szeptember hó 1-én keletzett, két-két összehangzó példányban elkészített, a szállítási feltételeket tartalmazó füzetben foglaltatnak, és a pozsonyi, komáromi valamint a soproni cs. és kir. katonai élelmiségi raktáraknál naponta délelőtti 9 óráig 12 óráig betekinthetők. Különben az előírt feltételi füzet a cs. és kir. élelmiségi raktárnál (ívenként 8 fillérért) mindenki által megkapható.

6. A községek bánatpénz vagy óvadék letételétől fel vannak mentve a ezek, valamint a mezőgazdasági egyesületek és a termelők, a katonai élelmi szükségleteknek ezennel kihirdetett szállításiára különösen figyelemzetnek.

Termelők és mezőgazdasági egyesületek azon vállalatokra nézve, a melyet saját termelésükkel teljesíteni képesek, óvadék letétele alól szintén fel vannak mentve.

Termelők, mezőgazdasági egyesületek és termelők ajánlatai, — a kenyér szállítását illetőleg a sütőiparosok ajánlatai is — egyenlő árak mellett, más vállalkozókkal szemben előnyben részesülnek.

7. Összetes ajánlatok csak akkor vétetnek tekintetbe, ha azok a feltételi füzet XVII-ik cikkelyében meghatározott kereten belül tétetnek és ha egyéttel véve az egyenkint tett ajánlatoknál előnyösebbek. — Nem egyenlő cikkeknek az ajánlatban az ár minden egyes cikkre nézve külön kitüntetendő.

8. A cikkek kiszolgáltatásának a fentebbi táblázatban felsorolt állomásokon kell történnie.

Az élelem-szükségleteknek az állomáshoz tartozó helyiségekbe (Concurrnz-orte) való elfuvarozására nézve a cs. és kir. közös hadseregbeli csapatok szükséglete iránt az előkészített feltételi füzet XVII. pontja értelmében külön ajánlat teendő, mert különben feltételeztetik, hogy az elfuvarozás a követelt szállítási árban már befoglalatik.

Ha az elfuvarozásra többen egyenlő árak mellett ajánlkoznának, akkor ezek közül az, ki az illető cikkeknek szállítását elnyerte, előnyben részesül.

9. Az ajánlkozók a hadseregigazgatás irányában ajánlatuk elfogadása iránti nyilatkozata tekintetében lemondanak az 1875. évi XXXVII. törvényezikk 314. és 315. §§-ában — valamely ajánlat elfogadása iránti nyilatkozatra nézve — megállapított határidőnek betartásáról.

10. Ajánlatok kevesebb mint 14 napi határidővel nem fogadhatnak el.

11. A szállítási feltételek füzetében foglaltak betartására már ajánlatának benyújtásával minden ajánlattevő kötelezve van.

12. A bérlők raktárainak a laktanyáktól több mint 1-9 km. távolságra feküdniök nem szabad; azon esetben, ha ezek több mint 1-9 km. távolságra esnének, akkor a bérlő köteles úgy a kenyér, mint a takarmány elfuvarozását minden körpótlás nélkül eszközölni.

13. A kereset összegek a postai takarékpénztárak check- vagy clearing forgalom útján való kifizetésére nézve a szállítási feltételfüzet XIX. cikkére utasítatik. Kelt Pozsonyban, 1902. évi augusztus hó 28-án.

Cs. és kir. 5. hadtest hadbiztosága.

Ajánlati minta.

1 korona bélyeg

En alulirt az 1902. évi augusztus hó 28-án, 3609. szám alatt kelt hirdetmény alapján kötelezem magamat, az N állomáson s az ahhoz tartozó helységekben szükséges:

a kenyérnek 840 grammos (1400 grammos cipókban) adagját f, azaz fillérért

s zabnak 4200 grammos adagját f, azaz fillérért

az 19... évi 1-től 19... évi hó végéig terjedő időtartamra szállítani, az átvonulók élelmi szükségleteit a cs. és kir. közös hadsereg-csapatok részére az előkészített feltételi füzet IV. cikkelye értelmében kiszolgáltatni.

Ezen ajánlatomért a mellékelt, külön borítékba zárt (vagy: az ide csatolt elismervény szerint a pénztárnál letéteményezett, semmi más kötelezettségért nem szavatoló) nevezetesen összesen korona bánatpénzzel kezkeskedem.

Továbbá kötelezem magamat azon esetben, ha a szállítást elnyerem, hogy legkésőbb 14 nappal az erről vett hivatalos értesítés után bánatpénzemet a 10 százaléknyi óvadék-összegre kiegyesítsem s ha ezt elmulasztom, a hadseregigazgatást feljogosítom, hogy ezen kiegyesítést a szállítási keresmény visszatartásával eszközölje.

Egyébiránt a hirdetményben közzétett feltételeken felül magamat a tárgyalásra előkészített, 1902. évi szeptember hó 1-én keletzett, szállítási feltételi füzetekben foglaltaknak is alávetem.

Az N nek N-ben kelt, ide mellékelt értesítése szerint a megbízhatóságomról és vállalképességemről szóló bizonyítvány közvetlenül az nek fog átküldetni.

Kelt N ben, 1902 hó én. N. N. (vezeték- és keresztnév, lakhely, megye).

Az ajánlat lepecsételendő és borítékára irandó:

•Ajánlat az 1902 -án kihirdetett s 1902 -én tartandó tárgyaláshoz.

A letéteményezett bánatpénz az ajánlatban részletezendő, a külön borítékon pedig annak tartalma (kézpénz vagy értékpapírok) számokkal és szóval kiirandó.

Legjobbajk saját nemükben a

MAGGI

élelmiszerek.

Minden család számára legnagyobb értékkel bírnak.

Maggi ízesítésre minden leves-, bouillon-, mártás- s főzeléknek stb. meglepően jó ízt kölcsönöz. Néhány csepp elegendő. Üvegecskékben 50 fillértől kezdve.

FRANCZIA LEVESEK
1 tábla ára 15 fillér és elég 2 adag erős, könnyen emészthető, egészséges leveshez, mely csupán víz hozzá-tételével néhány percz alatt előállítható. 19 különféle fajtában.

ÉRŐLEVES-TOKOK
ára 20 fillér.
1 tok elég 2 adag legfinomabb erőleveshez, mely csupán forró vízzel leöntve, minden további hozzáadétel nélkül, azonnal előállítható.

Egy kísérlet meggyőzőbb, mint bármely reklám.

Minden fűszer-, csemegekereskedésben és drogueriában kapható.

Ha őszül a haja, használja a „Stella“-vizet (Hair Regenerator), mely nem fest de a haj eredeti színét adja vissza, Uvegeje 2 korona.

ZOLTÁN BÉLA gyógyszer-tárában
8 es. és k. Iráséje József főherczeg udv. szállója, Budapest, V., Sétány-utca, Szabadág-tér sarkán. 9484

SERRAVALLO 9397
CHINA-BORA VASSAL
Kínai helyreállító szer gyengék, vérszegénység és lázbanesők számára. Ajánlja és használja orvosi kiutóságioktól. 1200-nál több orvosi elismerésvél.
Kifűnő íz. Kifűnőre több arany és ezüst érmenel.
Arak: 1/4 literes üveg K 2.40, 1 literes üveg K 4.40.
Kapható minden gyógyszer-tárban. Serravallo J. gyógyszer. Triestben.

Szépség! Az összes szépítőszereket föltűmlija a

Sirène-Crème.
Ártalmatlan szer szeplő, májfolt, bőrhámlás, pör-sönés, pattanás, bőrtörkék, az arczobór vörössége, rovayok csipésse és általában a bőr minden fájdal-mas bántalma ellen; a ránczokat elsimítja. Tegely 3 korona. Hozzá a
Sirène-Poudre fehér, róza és érmo színben 3 korona és a
Sirène-Crème-szappan 1 drb 1 korona 20 fillér, egy doboz a 3 drb 3 korona.
Főraktár Budapesten: **Török József** gyógyszer-tára Király-utca 12 és
Luoff Sándor illatsze-résznél, IV., Váci-utca 9.

Egészség!

BUDAPESTI GYÁRAK ÉS CZÉGEK.

ELSŐ MAGYAR ÜVEGGYÁR
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.
Budapest, V. ker., Ferencz József-tér 8. sz.

Kristályüveg készletek, remek virágvázák és alkalmi dísz tárgyak.
Cselethelyiségünk nem a Lánchíddal szemben, hanem az Akadémia mellett a Béla-utca sarkán létezik. 9517

WACHTL ÉS TÁRSA
fényképészeti cikkek raktára 9378
BUDAPEST, IV., Eskü-út 6 (Klotild főh. palota).
Telefon. — Árjegyzék ingyen és bérmentve.

LOHR MÁRIA ezelőtt **KRONFUSZ** 9404
csipke, vegyészeti tisztító- és műtéstő-intézete megnagyobbítottot eröndívi szőnyegporló és szőrmearu megőró-intézettel. — Megbízások átvételnek:
VIII., Baross-utca 95. sz. saját házában levő gyárban és a következő főközlekedben:
IX., Calvin-tér 9. V., Harminezad-utca 3. VI., Teréz-körút 39. VI., Andrássy-út 16.
Telefon 57-08. VIII., József-körút 2. szám. Telefon 57-08.

DAVID KÁROLY ÉS FIA doboz-papíráru és szab. fémkapocsgyára
Budapest, I., Mészáros-utca 38. Telefon 91-48.

Gyárt nagyban elárnatásra követhető új csikkekét A legfinomabb csiládi dobozokat és ásbortítékokat (levélpapírokkal és borítékokkal), névjegykártyákat, gyászlapokat, gyászlevélpapírt, gyásznévjegyeket. Saját gyártmányú fémsarkokkal ellátott rajz-tömböket, székényesipke és torta-papírokat, továbbá papírtányérokat, plakátcsöveket és különféle összehajtható dobozokat.
Állandó kiállítás a fenti csikkekölből a városi ipari iparosarnokban megtekinthető. 9307

Brüner Testvérek
BUDAPEST,
Koronaherczeg-u. 3. sz.
Légszeszlusztér,
villamosluster, petroleumlámpák
dús választéka.
Ujdonság: legjobb szerkezettű szeszégő.

+ Soványság +

Szép selt testidomok a mi keleti szőpörntől, 1900. évi párisi arany-éremmel kitűntve 6-8 hét alatt már 30 fontnyi gyarsodást ér ke-szesség. Orvosi rend. szerint. Salgo-ranbenteltes. Nem szédülés. Szá-mos kiutóságioktól. Ára karizomozást 2 kor. 50 fill. Fontantályán vagy utánvétel. Használati utasítással. Hygien. Institut 9155
D. Franz Steiner & Co.,
Berlin, 18. Königgrätzerstrasse 69.
Főraktár Magyarországon részre: **Török József**, gyógyszer. Király-u. 12.

A Franklin-Társulatnál megjelent és minden könyv-kereskedésben kapható:

ELET.
ELBESZÉLÉSEK
Irta
JAKAB ÖDON.
Neogrady Antal
czimképével.
Ára füve 2 kor.

UTAZÓK

figyelmébe!
Franklin-Társulatnál megjelent
Vasút mentén.
Néklönhetlen úti könyv az Államvasutak, a Győr-Eben-furfi és az Eperjes-Bártfai vonalak vidékein.
Ára kötve 2 kor.

Rozsnyay
vasas china bora.
Igen ha-lásos vér-szegénység, sápkor, neu-rasthenia esetei-ben. Egy üveg ára 2.40 kor. Egy 6 üve-get tartalmazó postaláda 12.12 kor. franco küldve.
Főraktár Budapesten: **Török József** gyógyszer-tára.
Továbbá a készítőnél:
Rozsnyay Mátyás gyógyszer-tárban Aradon, Szabadág-tér, vala-mint minden más gyógyszer-tárban.
A Rozsnyay-féle vasas china bor egyike a legelkerjedtebb és leghatásosabb gyogyboroknak. Magyar édes borral készítve, a külföldi készítő-ményekkel nemcsak kiálllja a versenyt, hanem azokat felül is mulja. Vérsze-gényeknek különösen ajánlható.
Számos elismerő nyilatkozat. Több kórha-sban van al-kalmaza. 9413

ESZMÉNYI KEBEL
érhető el a **Pilules orientales** által, Ratié gyógyszer-tárától Párisban, Passage Verdeau 5, az egyedüli szer, mely két hónap alatt és a nélkül, hogy az egészségnék ártana, az aszsonyi kebel fejlődését, valamint a ke-séből idomának szilárdságát biztosítja. Egy üvege ára használati utasítással együtt 3 forint. Raktár: **Török József**, Budapest, Király-utca 12. sz. 9403

Általán elismert diétet-cos-met szer (be-dörzselésre az izmok erősítésére és idegek téstére)
KWIZDA FLUID
Kigyó-jel
TOURISTA-FLUID
Erősítés és erömegújítás céljából eröndívi szőnyegporló és szőrmearu megőró-intézettel. — Megbízások átvételnek:
VIII., Baross-utca 95. sz. saját házában levő gyárban és a következő főközlekedben:
IX., Calvin-tér 9. V., Harminezad-utca 3. VI., Teréz-körút 39. VI., Andrássy-út 16.
Telefon 57-08. VIII., József-körút 2. szám. Telefon 57-08.

Gyümölcs-, főzelék- és husconservákat,
aszalt főzeléket ajánl a legjobb minőségben az
Első Kecskeméti Conservgyár
Kecskeméten. 9173
Árjegyzékek ingyen és bérmentve.

VASÁRNAPI UJSÁG

39. SZÁM. 1902. BUDAPEST, SZEPTEMBER 28. 49. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és OLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világörönikával) együtt félve 12. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG félve 8. egész évre 24 korona (a Világörönikával) együtt félve 10 korona. Kérleküldi előfizetősekhez a postallag megkötözött viteldij is csatolandó.

MÁRIA HENRIETTA BELGA KIRÁLYNÉ.
1836-1902.

A SPAA-I királyi kastélyban, hol évek óta visszavonultán élt, szeptember 19-ikén elhunyt a belgák királynéja, a mi halhatatlan emlékeztető **József** nádorunk leánya, **Mária Henrietta**. Halála híre nemcsak Bel-giumban, a melynek trónján 49 évet töltött királyi férje oldalán, hanem Magyarorszában is nagy és őszinte részvétet keltett, amaz érzelmi képeseknél fogva, melyek az uralkodó család azon ágát, a melyből az elhunyt királyné származott, nemzetünkhöz kötik. A nádor leánya volt, a nemzettel való közösség érzetét s a magyar nyelvet családi körében ismerte meg és a belga földön töltött félszázad alatt sem feledte el. Magyarorszában élte gyermekévei nagy részét, a nádor budai palotájában, a nádor-kertben, Alesuthon, hazánk egyéb helyein; magyarok voltak gyermekkori játszótársai s nem egyszer volt szemlélője, sőt részvevője is a fejmegyei nép mulatságainak, mindennapi éle-tének. Nem is hidegült el magyar érzése soha, bármily soká volt távol hazánktól, melyet a maga hazájának is vallott. Ha magyarokkal találkozott, szívesen elbeszélgetett velük magya-rul; így az 1888-iki és 1898-iki brüsszeli világ-kiállítások alkalmával, mikor több ízben és hosszasan elidőzött a magyar osztaélyban s az ott levő magyarokat kitüntető figyelmében ré-szesítette. A hetvenes években hosszabb időt töltött idehaza fivérével, **József** főherczegnél és vejnél, **Fülöp** kóburgi herczegnél s a Mar-git-sziget, az alesuthi kastély visszaidézte benne a gyermekkori kedves emlékeket. Ez alkalom-mal egy szindarabot is irt magyar nyelven, «**Vilma**, vagy a szerelem hatalma» czim-mel, melyet **Ferencz József** király nevenapján elő is adtak **József** főherczeg családja tagjai. Öröm-mel vett részt azokban a magyaros mulatsá-gokban is, a melyeket bátyja az ő kedvéért rendezett, s mikor királynéi és anyai kötele-ségei visszahívták új hazájába, fájó szívvel búcsúzott el a régítől. Később új kötélékek is fűtéek hozzánk, a mikor egyik leánya, **Lujza** herczegnő, a magyarországi nagybirtokos **Fülöp** kóburgi herczeghez s még inkább, mikor másik leánya, **Stefánia** herczegnő **Rudolf** trónörökös-höz ment nőül.

Mária Henrietta Anna királyné, 1836 aug. 23-ikán született Schönbrunnban, mint **József** nádornak **Mária Dorottya** herczegnővel kötött